

Організаційна структура надання секс-послуг на комерційній основі в м. Донецьк

*Аналітичний звіт
за результатами зондажного дослідження*

Київ 2014

Автор звіту:

О.М. Балакірева, канд. соціол. наук

Літературна редакція:

Микола Ілляш

Організаційна структура надання секс-послуг на комерційній основі в м. Донецьк:
аналіт. звіт за результатами зондажного дослідження 2013 року. / Балакірева О.М. – К.:
МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 58 с.

Звіт підготовлено за результатами зондажного компоненту дослідження 2013 року «Моніторинг поведінки та поширеності ВІЛ-інфекції серед осіб, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епіднагляду за ВІЛ другого покоління», яке проведено ГО «Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка» на замовлення МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні».

Дослідження здійснено за фінансової підтримки МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» в рамках реалізації програми «Побудова сталої системи надання комплексних послуг з попередження ВІЛ, лікування, догляду та підтримки груп ризику та ЛЖВ в Україні».

Викладені у даній публікації думки й точки зору є думками і точками зору авторів і не можуть розглядатися як думки або точки зору Глобального фонду для боротьби зі СНІД, туберкульозом та малярією. Глобальний фонд для боротьби зі СНІД, туберкульозом та малярією не брав участі в узгодженні або затвердженні як безпосередньо опублікованого матеріалу, так і можливих висновків, що впливають з нього.

The views described herein are the views of this institution, and do not represent the views or opinions of the Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis & Malaria, nor is there any approval or authorization of this material, express or implied, by the Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis & Malaria.

© МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014

ЗМІСТ

ГЛОСАРІЙ.....	4
ВСТУП.....	5
ПОДЯКА.....	7
МЕТОДОЛОГІЯ	8
1. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЖКС.....	11
2. ПЕРШИЙ СЕКСУАЛЬНИЙ ДОСВІД.....	17
3. ІНІЦІАЦІЯ НАДАННЯ СЕКСУАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЗА ВИНАГОРОДУ ТА САМООЦІНКА	18
4. СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ СЕКС-БІЗНЕСУ В МІСТІ	23
5. ТИПОЛОГІЯ ТА КІЛЬКІСТЬ КЛІЄНТІВ ЖКС.....	26
6. ВИДИ СЕКСУАЛЬНИХ ПОСЛУГ	36
7. СТОСУНКИ З ІНШИМИ ЖКС.....	38
8. ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ТА ДОСВІД НАСИЛЬСТВА.....	39
9. СЕКС-БІЗНЕС ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ.....	42
10. ДОСТУП ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	43
11. ДОСТУП ДО ВІЛ-ПРОФІЛАКТИЧНИХ ПОСЛУГ.....	49
12. СТАВЛЕННЯ ЖКС ДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ СЕКС-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	53
ОСНОВНІ ВИСНОВКИ	55
КЛЮЧОВІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ПРОГРАМ.....	58

ГЛОСАРІЙ

- **Зондажне дослідження** — полягає в отриманні детальної інформації щодо структури організації секс-бізнесу в місті, рівня знань про громадські організації, які працюють у місті, та рівень довіри до них, а також про основні канали пошуку клієнтів та особливості цього пошуку. Пошук ЖКС здійснюється через Інтернет, телефони тощо. Зв'язок із ЖКС встановлюється інтерв'юерами (рекрутерами) під виглядом клієнтів. Інтерв'ю «купується» при зустрічі за суму, рівноцінну погодинній оплаті ЖКС за секс-послугу.
- **Громадська організація (ГО)** – це об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх прав, економічних, соціальних та інших інтересів. Засновниками та членами (учасниками) ГО є фізичні особи.
- **ДКТ** – добровільне консультування (від лат. consultatio – звертання за порадою) та тестування (від англ. test – випробування) – медично-психологічне консультування певної особи з проводу ВІЛ-інфекції/СНІДу та пов'язане з консультуванням медичне тестування цієї особи на наявність антитіл до ВІЛ, що здійснюються на добровільній основі з боку такої особи.
- **ЖКС** – жінки комерційного сексу.
- **Ключові інформанти (КІ)** – представники громадських організацій чи окремі особи, які володіють достовірною інформацією про цільову групу, яка досліджується, в тому числі і представники цільової групи.
- **ОСБ** – особа, яка надає сексуальні послуги за винагороду, що становить для неї певну матеріальну цінність, незважаючи на місце, тобто на вулиці, в барах, удома, в готелі тощо. У контексті протоколу даного дослідження маються на увазі лише жінки, тому надалі буде використовуватися абревіатура «ЖКС».
- **Провідники** – представники ключових інформантів, які мають вільний та безпечний доступ до місць роботи ЖКС та можуть супроводжувати інтерв'юерів на точки.
- **Рекрутер** – людина, яка запрошує представників цільової групи до участі у дослідженні.
- **СІН** – споживачі ін'єкційних наркотиків.
- **Точка роботи ЖКС («гаряча точка»)** – місця локалізації осіб, що надають сексуальні послуги за винагороду, де здійснюються пошук клієнтів та надання секс-послуг.

ВСТУП

Протягом грудня 2013 р. – січня 2014 р. за фінансової підтримки МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» громадською організацією «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» в межах проекту «Моніторинг поведінки та поширеності ВІЛ-інфекції серед осіб, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епіднагляду за ВІЛ другого покоління» було реалізовано компонент «Зондажне дослідження» у 4 містах України: Донецьк, Львів, Полтава та Черкаси.

Мета дослідження – отримати детальну інформацію щодо структури організації секс-бізнесу в містах проведення опитування; про рівень знань про громадські організації, які працюють в містах, та рівень довіри до них; про основні канали пошуку клієнтів та особливості цього пошуку; щодо бар'єрів при зверненні до громадських організацій та соціально-медичних установ.

Метод дослідження – опитування представників цільової групи (ЖКС) з рекрутингом під виглядом клієнта. Методи пошуку та контактів з ЖКС – через Інтернет, телефон, ключових інформантів, друзів тощо. Зв'язок із ЖКС встановлюється рекрутерами під виглядом клієнтів. Інтерв'ю «купується при зустрічі» за узгоджену суму орієнтовної вартості годинної оплати ЖКС за секс-послугу.

У місті Донецьку опитування серед ЖКС проводиться з перших спроб вивчення епідситуації серед груп високого ризику щодо ВІЛ-інфікування. За даними 2011 р. оціночна кількість ЖКС у м. Донецьк була визначена в інтервалі 3100–3300 осіб. З 3 червня по 22 липня 2013 р. в м. Донецьку було проведено формативне дослідження з метою підготовки до чергової хвилі моніторингового біоповедінкового опитування серед ЖКС¹. До реалізації дослідження була залучена громадська організація ГО «Союз Амікус» та ГО «Донецьке обласне товариство сприяння ВІЛ-інфікованим». Під час проведення картування було проведено інтерв'ю із 17 ключовими інформантами. На рівні картування було визначено 29 точок. Усі 29 точок було валідизовано та підтверджено. На рівні валідизації було проведено 35 інтерв'ю з ЖКС. У м. Донецьку було зафіксовано більшість типів точок надання секс-послуг за винагороду

¹Інтегроване біоповедінкове дослідження серед ЖКС «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед осіб, що надають комерційні сексуальні послуги за винагороду, як компонент епіднагляду за ВІЛ другого покоління», що проведено в 26 містах України (в т. ч. м. Донецьк) в 2013 році.

(вулиці, траси, автошляхи, розважальні заклади, готелі/мотелі, сауни/масажні салони, квартири/борделі, вокзали та автовокзали). Разом із тим, такі типи точок, як: кафе, ресторан, бар; арт-клуби/стрип-бари; ескорт/дівчата за викликом; оголошення в газетах, журналах, візитки; мамочка/сутенер, не були визначені ні на етапі картування, ні на етапі валідації. Було зафіксовано високу мобільність дівчат між точками. У середньому розмір мережі знайомих в опитаних ЖКС становить 7 осіб. За даними формативного дослідження, у більшій частині випадків ЖКС знаходять своїх клієнтів на вулиці або самих ЖКС викликають (телефон, Інтернет). Переважна більшість опитаних ЖКС під час валідації (71%) мали картку клієнта профілактичної програми громадської організації, 80% відповіли, що отримували профілактичні послуги від громадських організацій. Майже всі дівчата, з яким відбувся контакт, погодились взяти участь у подальших дослідженнях та всі виявили бажання залучати інших ЖКС до участі. Максимальна кількість ЖКС, яких можна було запросити до участі, була оцінена лише в 72 особи. За результатами нормативного дослідження було рекомендовано для біоповедінкового опитування застосувати комбіновану стратегію: 200 – за допомогою методики RDS, 100 – за допомогою методики TLS, що мало надати можливість охопити ЖКС, які працюють на різних типах точок. Крім того, було визнано доцільним проведення додаткового опитування важкодоступних ЖКС для покращення розуміння організації секс-бізнесу в місті.

Підстави для проведення зондажного дослідження. За результатами формативного дослідження групи або окремі підгрупи ЖКС у містах Донецьк, Львів, Полтава та Черкаси є важкодоступними навіть для представників громадських організацій, які з ними працюють.

Отримані дані під час формативного дослідження в місті Донецьку також говорять про необхідність проведення дослідження «якісного» формату, яке дасть змогу вийти на інші підгрупи ЖКС і більш детально вивчити організаційну структуру секс-роботи в місті.

ПОДЯКА

Дослідницький колектив висловлює щиру подяку Сазоновій Яні (МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні») за активну участь у розробці інструментарію, Пиголенко Любові (УІСД ім. О. Яременка) за участь у розробці інструментарію та організацію збору даних у містах опитування, Бондар Тетяні (УІСД ім. О. Яременка) за організаційну підтримку реалізації дослідження. Надійним партнером дослідження стала організатор постійної мережі інтерв'юерів УІСД ім. О. Яременка у м. Донецьку Виноградова Людмила.

МЕТОДОЛОГІЯ

Цільова група дослідження – особи, які протягом 6 місяців, що передують дослідженню, надавали сексуальні послуги за винагороду.

Метод організації опитування. Пошук ЖКС здійснювався через Інтернет, телефони тощо. Зв'язок із ЖКС встановлювався інтерв'юерами (рекрутерами) під виглядом клієнтів. Інтерв'ю «купувалося» при зустрічі за суму, рівноцінну погодинній оплаті ЖКС за секс-послугу (метод «клієнт–опитування».) Дослідження передбачало лише опитування без тестування на ВІЛ та гепатит С. Якщо ЖКС мали бажання пройти тестування, їм було надано направлення на тестування до регіонального центру СНІДу.

Запланований розмір вибіркової сукупності становив по 50 осіб у кожному місті.

Узагальнений алгоритм зондажного дослідження можна описати таким чином: визначення місць для пошуку ЖКС ->встановлення контакту з ЖКС під виглядом клієнта ->домовленість про інтерв'ю ->опитування респондента ->видача талона-направлення на тестування (при необхідності) ->домовленість з респондентом про рекрутування інших ЖКС (взяття контактних даних, по можливості) ->видача винагороди за участь у дослідженні.

Польовий етап дослідження у Донецьку розпочато 12 грудня та завершено 26 грудня 2013 р. Тривалість польового етапу зондажного дослідження склала 15 днів. Слід зауважити, що в Донецьку також проводилося й біоповедінкове опитування і цільова група ЖКС виявилася більш відкритою.

Усі опитані ЖКС у Донецьку відмовилися від запису інтерв'ю на аудіоносій, мотивуючи це тим, що не мають впевненості в тому, що буде збережено конфіденційність, ЖКС (її голос) можуть впізнати родичі/друзі, а також правоохоронці, податківці, які можуть використати надану інформацію проти неї.

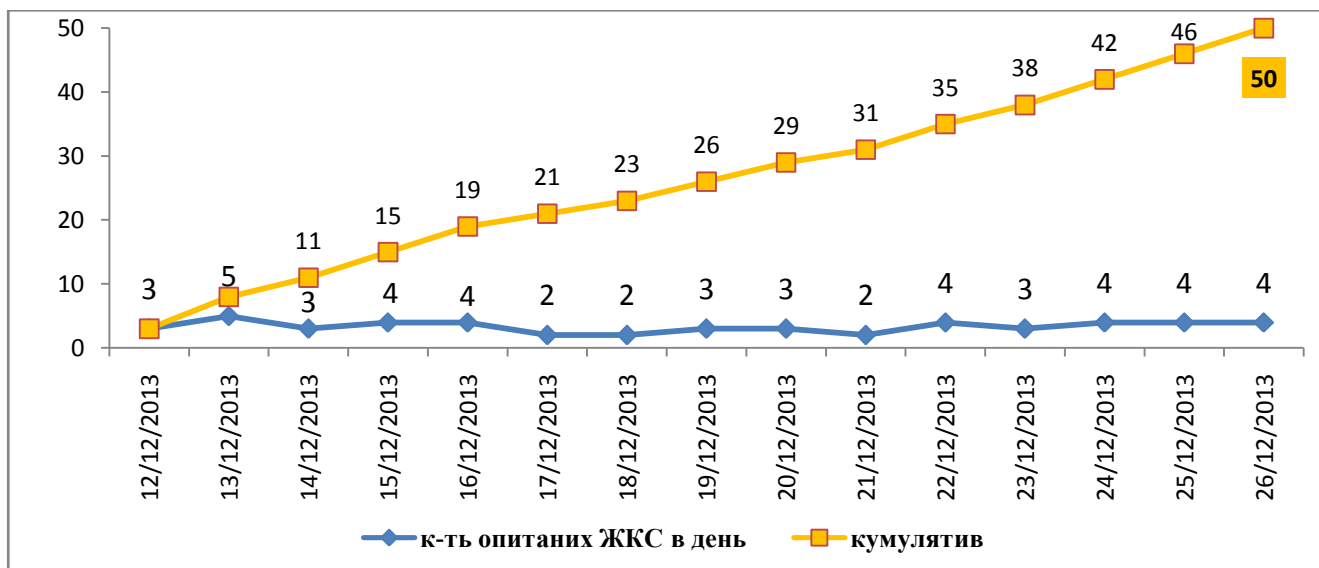

Рис. А. Динаміка проведення польового етапу дослідження в м. Донецьку

Пошук ЖКС здійснювався рекрутерами під виглядом клієнта:

- по телефону (номер телефону був наданий працівником бару/кафе/ресторану/сауни, таксистом, знайомим, працівником правоохоронних органів, іншою ЖКС) – рекрутовано 4 ЖКС;
- через Інтернет (рекрутер/інтерв'юер здійснював пошук ЖКС у соціальних мережах, на сайтах знайомств. На встановлення контакту та домовленості про зустріч витрачалося від 15 до 60 хвилин) – 1 ЖКС;
- через друзів, знайомих (які працюють у ресторанно-розважальних закладах чи користуються послугами ЖКС, надавали контактні дані ЖКС, домовлялися про проведення інтерв'ю) – 6 ЖКС;
- через ключових інформаторів (провідників – працівників кафе/ресторанів/саун, таксистів, працівників ГО, які домовлялися з ЖКС про зустріч, надавали номери телефонів, приводили до офісу/кафе для проведення інтерв'ю) – 39 ЖКС.

Оскільки рекрутинг ЖКС відбувався під виглядом потенційного клієнта, на етапі домовленості про зустріч, під час зустрічі, після первинної комунікації, ЖКС повідомлялося, що їй пропонується взяти участь у дослідженні, пропонувалося погодитися на інтерв'ю. Особливо наголошувалося, що анонімність та конфіденційність опитування гарантується. Обговорювалася можлива винагорода – рівноцінна оплаті одного з видів секс-послуг за 1 годину. Надавалася інформація щодо

мети опитування – отримання інформації про структуру організації секс-бізнесу в місті, поінформованість про громадські організації, які працюють у місті, та рівень довіри до них, а також про основні канали пошуку клієнтів.

У Донецьку загальна кількість відмов від інтерв'ю виявилася досить низькою – 3 ЖКС відмовилися навіть від зустрічі після того, як їм було повідомлено, що основна мета зустрічі – участь у дослідженні, натомість 39 ЖКС основну мету зустрічі також було повідомлено на етапі домовленості, але вони згодні на участь та інтерв'ю. Усі 11 ЖКС, яким під час зустрічі було запропоновано участь у дослідженні, погодилися.

Середня тривалість інтерв'ю становила 52 хвилини. Максимальний час для проведення інтерв'ю у м. Донецьку – 87 хвилин, мінімальна тривалість – 40 хвилин. Винагорода за участь у дослідженні варіювалася від 90 до 100 грн (оплата за інтерв'ю безпосередньо ЖКС, яка не включала додаткову «винагороду» сутенеру/«мамочці» у розмірі від 30 до 50% від узгодженої суми для ЖКС). Рекрутер на етапі домовленості про інтерв'ю домовлявся й про розмір винагороди.

Після опитування дівчатам надавалася інформація, у вигляді брошури, про громадські організації, що функціонують у місті, з переліком послуг для ЖКС. При бажанні ЖКС надавалися талони-направлення на тестування до центру СНІД.

Обробка та аналіз результатів інтерв'ю. Відповіді з кожної анкети перенесено в електронний формат Word. Підготовлено масив файлів у форматі Word по кожному місту. Розроблено макет переносу інформації з паспорта інтерв'ю до електронного формату в програмі SPSS.PC. Здійснено кодування та первинну обробку паспортів інтерв'ю, інформація, що міститься в заповнених паспортах, перенесена в електронний формат SPSS.PC. Підготовлено масив даних з паспортів інтерв'ю у програмі SPSS.PC. Визначено змінні інтерв'ю, за якими доцільно здійснити кількісний аналіз. Розроблено макет переносу інформації по цих змінних до електронного формату в програмі SPSS.PC. Запитання, визначені для кількісного аналізу, були закодовані та перенесені в електронний формат. Підготовлено масив даних обраних змінних інтерв'ю в програмі SPSS.PC.

1. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЖКС

Вікова структура ЖКС, яких охоплено опитуванням, обмежується діапазоном від 18 до 45 років. Середній вік респонденток становить 26 років і 7 місяців. Найістотніша частка опитаних представляє вікову групу 25–29 років (див. рис. 1.1). Значно менше опитаних наймолодшого та найстаршого віку в зазначеному діапазоні – по 2 респондентки у групах 18–19 років та 40–45 років.

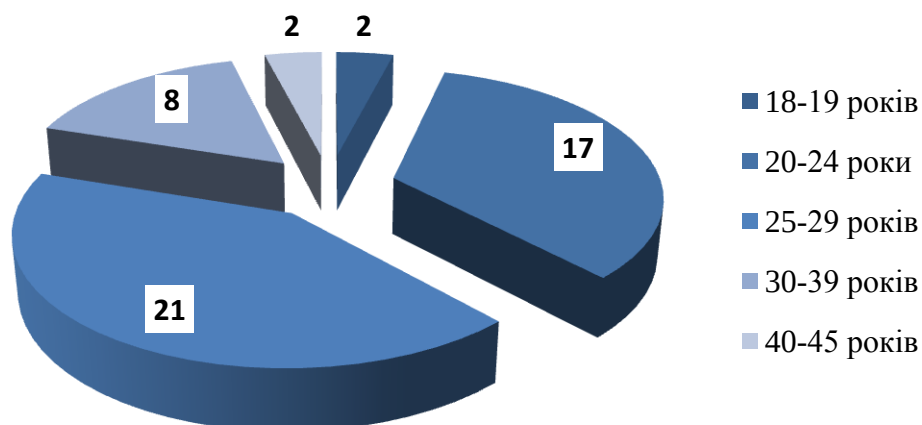

Рис. 1.1. Розподіл ЖКС за віковими групами(осіб)

Опитані ЖКС, за винятком однієї, мають принаймні базовий середній або ж вищий рівень освіти (див. рис. 1.2). При цьому найістотніша частка респонденток (17) відповіли, що отримали професійно-технічну освіту. 11 опитаних, які мають базову та неповну вищу освіту, ймовірно ще навчаються у вищих навчальних закладах міста.

Рис. 1.2. Розподіл ЖКС за рівнем освіти (кількість осіб)

Середній щомісячний дохід ЖКС становить 8,2 тис.грн, що суттєво перевищує аналогічні показники по більшості видів економічної діяльності та в цілому по економіці. (Середній рівень заробітної плати в Донецькій області за 2013 р. склав 3755 грн.) Важливо звернути увагу на значний розрив у рівні доходів ЖКС – найвищий серед зафіксованих рівень доходів (20 тис. грн) майже у 7 разів перевищує мінімальний (3 тис.грн).

Укрупнений розподіл ЖКС за рівнем доходів подано на рис. 1.3: топ-позиції у сфері комерційного сексу (дохід понад 10 тис. грн) займає приблизно чверть опитаних; більше половини респонденток мають дохід від 5 до 10 тис. грн; менше 5 тис. грн на місяць отримують 9 із 50 залучених до опитування ЖКС. Якщо порівняти отримані дані з результатами біоповедінкового опитування, то можна зробити висновок, що під час зондажного дослідження було досягнуто групу ЖКС з більш високим рівнем оплати. На рисунку 1.3. поданий відсотковий розподіл респондентом зондажного та біоповедінкового досліджень за рівнем доходу.

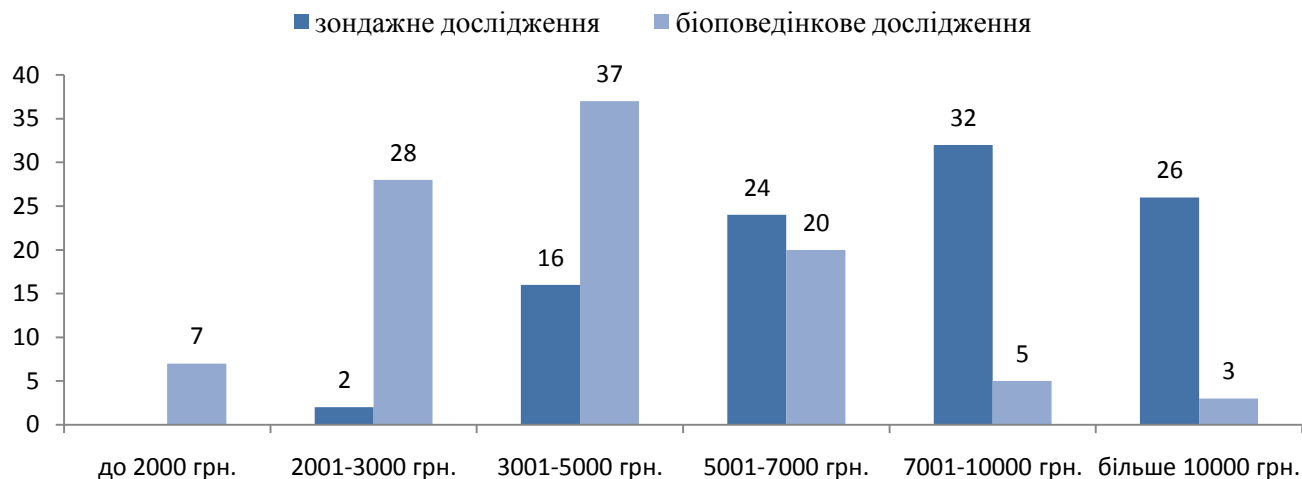

Рис. 1.3. Розподіл ЖКС за рівнем щомісячного доходу, %

У структурі доходів ЖКС частка коштів, отриманих саме за надання сексуальних послуг, становить 80%–100% – про це зазначили 47 із 50 опитаних. Таким чином, для більшості ЖКС це основний та єдиний спосіб заробітку.

Переважає кількість учасниць опитування народилися в цьому місті, тобто є «корінними» мешканками Донецька. Лише 10 респонденток із 50 вказали, що народилися в іншій місцевості (кожна 5-а ЖКС). Як свідчать відповіді про чинники переїзду, міграційні процеси зумовлені передусім низьким рівнем економічної активності та розвитку соціальної інфраструктури в рідних для ЖКС містах або селах – відсутність можливостей отримати освіту та роботу спонукає молодих жінок до пошуку кращих можливостей у великому місті (див. рис. 1.4).

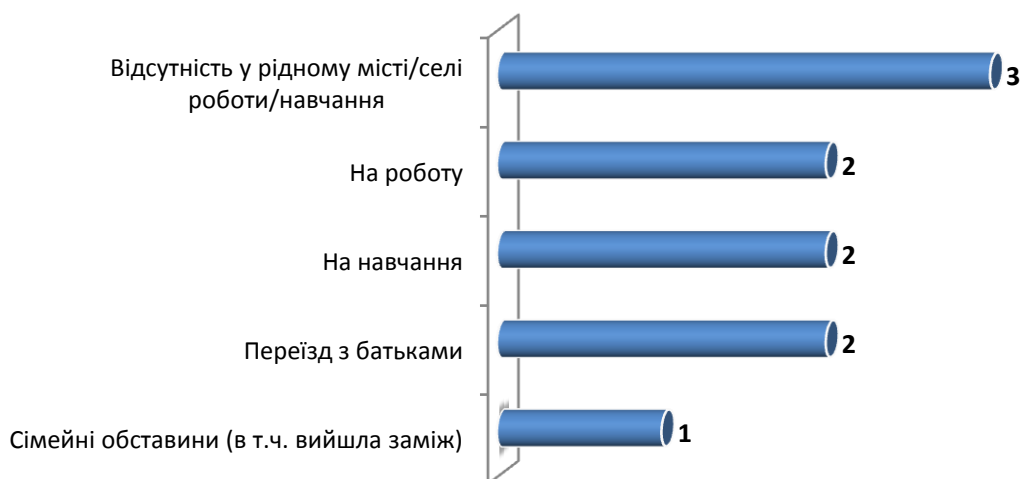

Рис. 1.4. Розподіл ЖКС, які мігрували до міста, за причиною переїзду та розподіл за роком переїзду(осіб, N=10*)

*Тут і надалі вказується кількість респондентів (N), які відповіли на запитання, тобто за виключенням пропущених відповідей та/або тих респондентів, яким питання не ставилося.

У відповіді на запитання «Кого Ви вважаєте своєю сім'єю?» більше половини опитаних вказали себе (28) та своїх найближчих родичів – батьків або одного з них (24), своїх дітей (17), брата або сестру (8). Лише 5 респонденток назвали чоловіка (див. рис. 1.5).

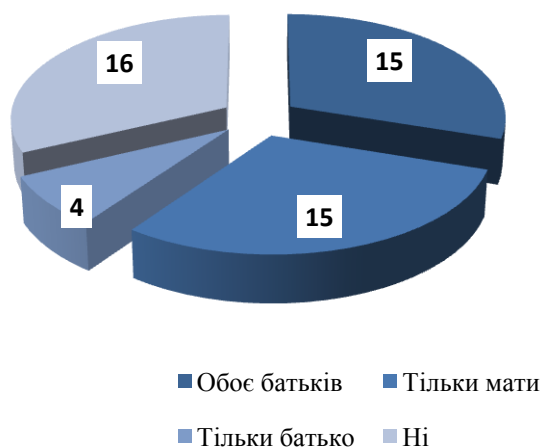

Рис. 1.5. Сімейне коло ЖКС (розподіл відповідей респонденток на запитання «Кого Ви вважаєте своєю сім'єю?»)(кількість згадувань, сума перевищує N*)

*Тут і надалі розподіл відповідей респонденток подається за кількістю згадувань, що в сумі може перевищувати фактичну кількість опитаних у випадку, якщо респондентам дозволялося вказати одночасно декілька варіантів відповіді.

Важливим аспектом, що визначає роль сім'ї в житті ЖКС, є взаємовідносини із батьками. Одразу зазначимо, що лише 15 із 50 опитаних повідомили, що в них живі обоє батьків (див. рис. 1.6). Стільки ж респондентів (15) мають можливість спілкуватися лише з матір'ю, а 4 респондентки сказали, що живий лише батько. Решта 16 опитаних ЖКС на запитання «Чи живі Ваші батьки?» відповіли «Ні». Цю особливість, зважаючи на вікову структуру опитаних, можна віднести до одного із впливових факторів залучення жінок до секс-бізнесу. Як видно з рисунка, серед тих, у кого живі обоє або один з батьків, найбільша частка (23) бачаться із ними один раз на місяць або рідше. Щодня або майже щодня бачать своїх батьків лише дві опитані, і ще 4 ЖКС бачаться з батьками декілька разів на тиждень.

Чи живі Ваші батьки?:

Як часто Ви з ними бачитесь?:

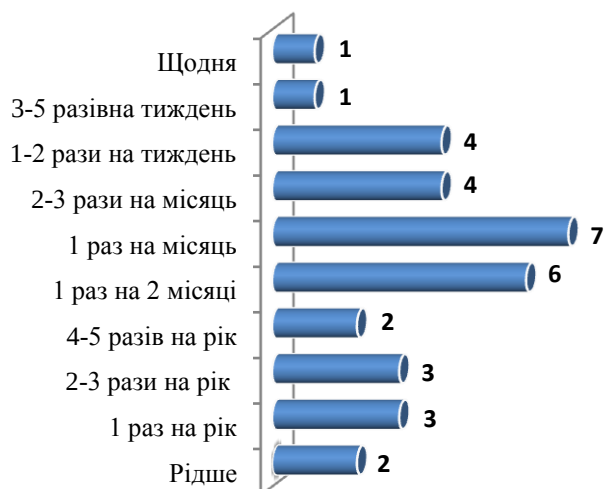

Рис. 1.6. Розподіл відповідей респонденток на запитання «Чи живі Ваші батьки?» (кількість осіб) та «Як часто Ви з ними бачитесь?» (осіб, N=33)

Під час аналізу впливу сімейного кола на залучення жінок до секс-бізнесу окремо потрібно розглянути питання про те, хто виховував респонденток у ранньому віці (див. рис. 1.7). Більшість опитаних до 15 років виховувалися без батьків або в неповних сім'ях і в таких, де вихованням займався нерідний батько. Тоді як рідні батьки виховували 16 опитаних із 50.

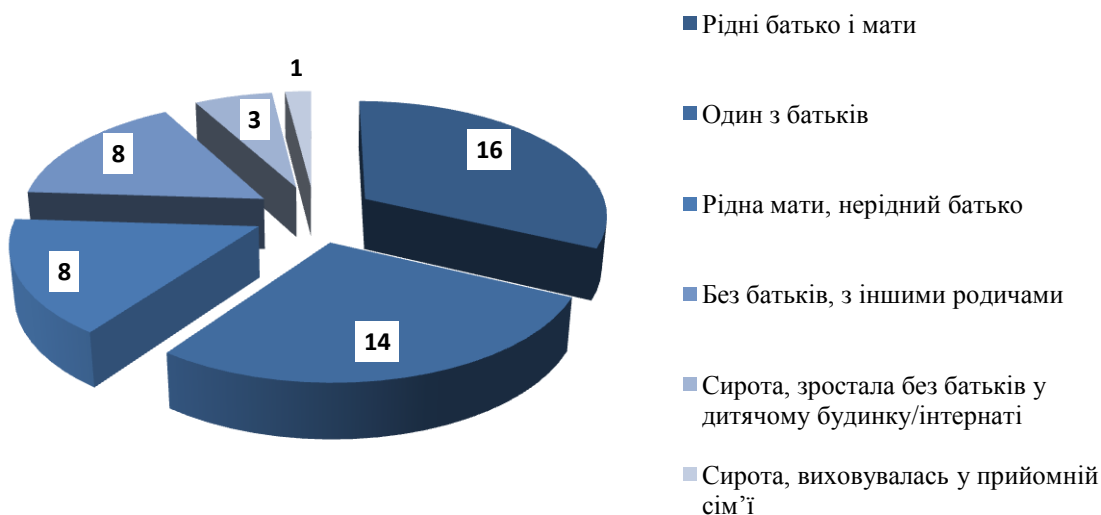

Рис. 1.7. Розподіл відповідей респонденток на запитання «Хто Вас виховував до 15 років?» (осіб)

Згідно із результатами опитування, більшість респонденток приховують свою приналежність до ЖКС. Лише 16 із 50 опитаних повідомили, що їхні близькі знають про

те, що вони надають сексуальні послуги за винагороду. Коло обізнаних – це подруга, брат або сестра, знайома або знайомий (загалом 11 опитаних вказали цих осіб), батьки або один з батьків – переважно мати (4 опитаних), 1 респондентка відповіла, що знає чоловік. На запитання, як ставляться до цього ті, хто знає, типовою відповіддю є – *«Нормально, із розумінням»*. Передусім це стосується подруг, братів та сестер, знайомих ЖКС, тоді як батьки опитаних схиляються до помірного засудження такого роду зайнятості.

2. ПЕРШИЙ СЕКСУАЛЬНИЙ ДОСВІД

Переважає більшість ЖКС отримали свій перший сексуальний досвід у віці від 15 до 17 років, 38 респонденток, причому 14 із них – у віці 15 років (див. рис. 2.1). 48 із 50 опитаних зазначили, що добровільно пішли на такий крок.

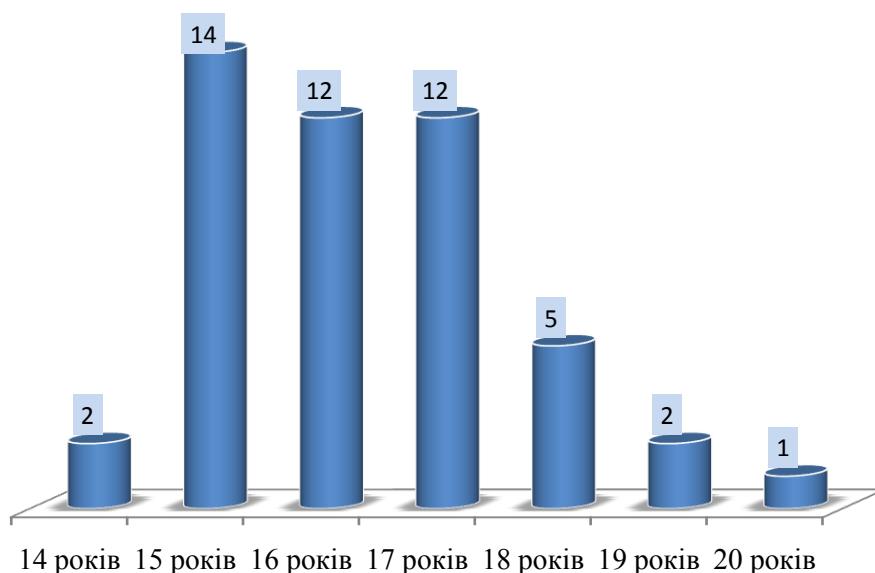

Рис. 2.1. Розподіл ЖКС за віком, у якому вони отримали перший сексуальний досвід (осіб, N=48)

Серед ЖКС, які добровільно позбулися цноти, також є значна частка жінок, що піддалися наслідкам заходів, пов'язаних із вживанням алкоголю (13 опитаних; див. рис. 2.2). Для 14 респонденток перший статевий контакт пов'язаний із тривалими стосунками з особою протилежної статі (з ким зустрічалася/по любові).

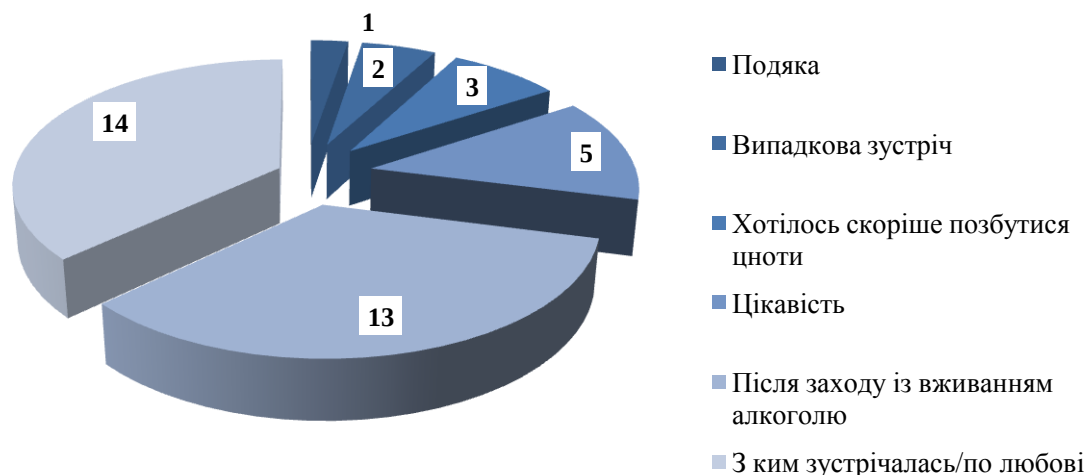

Рис. 2.2. Розподіл ЖКС, які добровільно позбулися цноти, за особливостями отримання першого сексуального досвіду (осіб, N=38)

3. ІНІЦІАЦІЯ НАДАННЯ СЕКСУАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЗА ВИНАГОРОДУ ТА САМООЦІНКА

Початок роботи в секс-бізнесі – це, найчастіше, самостійне рішення молодої жінки, що приймається нею у складному психологічному стані та за наявності фінансових проблем (див. рис. 3.1).

- *«Потрібні були гроші, у момент відчаю вийшла зі знайомою на трасу» (29 років).*
- *«Коли мама померла, батько сильно запив, покинув роботу, мені довелося годувати двох молодших братів, нормальну роботу знайти не могла, в газеті побачила оголошення «Потрібні дівчата», це виявився салон інтим-послуг» (29 років).*

Залучення до секс-бізнесу, судячи з досвіду респонденток, відбувається через подруг, які самі є ЖКС. Тут не йдеться про цілеспрямоване рекрутування – подруги радше стають для респонденток джерелом інформації про особливості і переваги цієї роботи, створюють інформаційне та психологічне підґрунтя для подальшого прийняття рішення.

- *«Подруга запропонувала кайфнути і при цьому отримати винагороду» (27 років).*

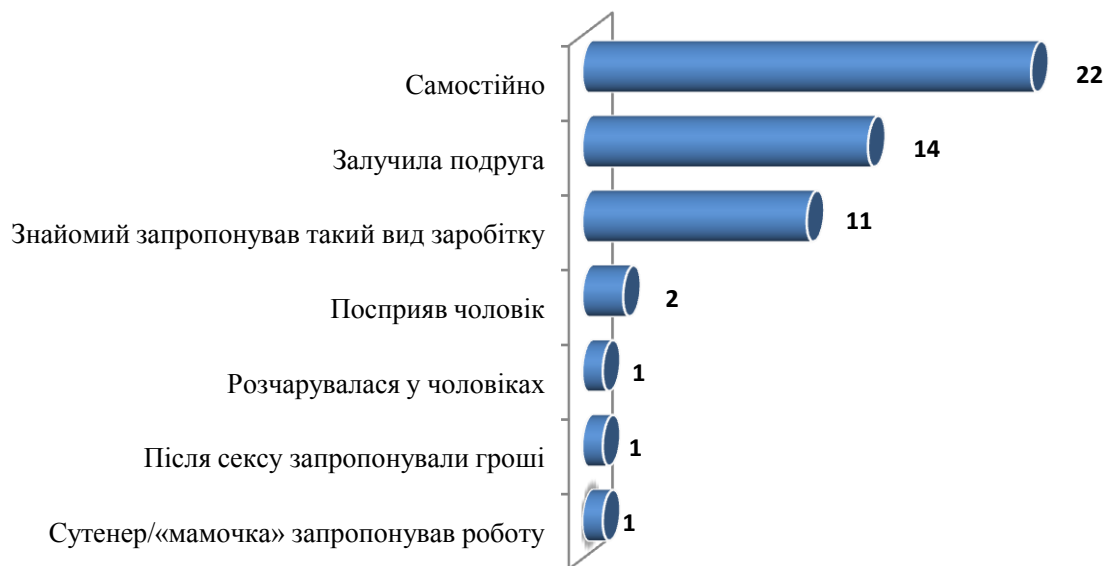

Рис. 3.1. Розподіл ЖКС за способом залучення у секс-бізнес (кількість згадувань, сума перевищує N)

Ще одним поширеним способом опинитися у секс-бізнесі є життєва ситуація, коли випадковий або давній знайомий пропонує жінці винагороду за статевий контакт і фактично стає її першим клієнтом.

- *«До мене залицявся чоловік при грошах, страшний такий, і я йому жартома сказала, що за 300 доларів пересплю з ним, він погодився, а потім я почала зустрічатися і з іншими чоловіками» (20 років).*

За досвідом роботи в секс-бізнесі респонденток можна умовно розподілити на декілька груп, найчисленніші з яких – ЖКС із досвідом від 2 до 5 років (17 опитаних) та від 5 до 7 років (14 опитаних; див. рис. 3.2).

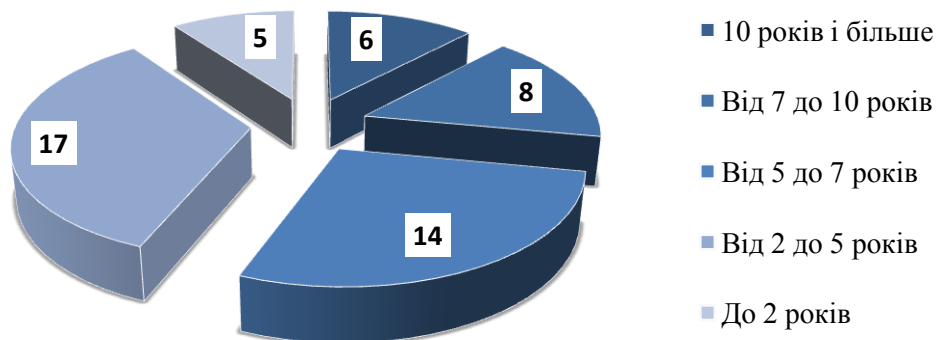

Рис. 3.2. Розподіл ЖКС за тривалістю надання сексуальних послуг(осіб)

Основними причинами вибору роботи із надання сексуальних послуг є високий рівень їх оплати, а також відсутність можливості працевлаштування в інших сферах для некваліфікованих працівників (див. рис. 3.3).

- «Тут я отримую за добу стільки, скільки інші дівчата за місяць роботи яким-небудь продавцем-консультантом» (21 рік).

- «Неможливість реалізувати себе в іншій сфері, брак коштів, дітей годувати чимось потрібно» (28 років).

- «Це хороші гроші, можна собі дозволити жити більш забезпечено та незалежно» (28 років).

- Сильне бажання показати себе, що ти красива і можеш за маленький період отримати гроші, як за місяць» (20 років).

Рис. 3.3. Розподіл відповідей респонденток щодо загальних та особистих причин вибору роботи у сфері надання сексуальних послуг (кількість згадувань, сума перевищує N)

Варто звернути увагу, що робота в секс-бізнесі з точки зору особистого вибору оцінюється респондентками як можливість працювати і отримувати достойну платню. Однак, коли мова йде про жінок загалом, опитані наголошують на тому, що залучення до секс-бізнесу є наслідком депривації (незадоволеності потреб), вимушеним кроком через матеріальну скруту.

Серед переваг роботи в секс-бізнесі, окрім матеріальної складової, досить часто респондентки називали почуття бажаності та задоволення від сексу (див. рис. 3.4).

З відповідей на запитання: «Що Вам подобається у цій роботі?»:

- *«Відчувати себе богинею, жрицею кохання, що мене хочуть чоловіки і готові за це добре платити» (22 роки);*
- *«Що увесь час чоловіки хочуть тебе і я отримую хоча б якусь увагу» (22 роки);*
- *«Гроші та, інколи, секс» (31 рік).*

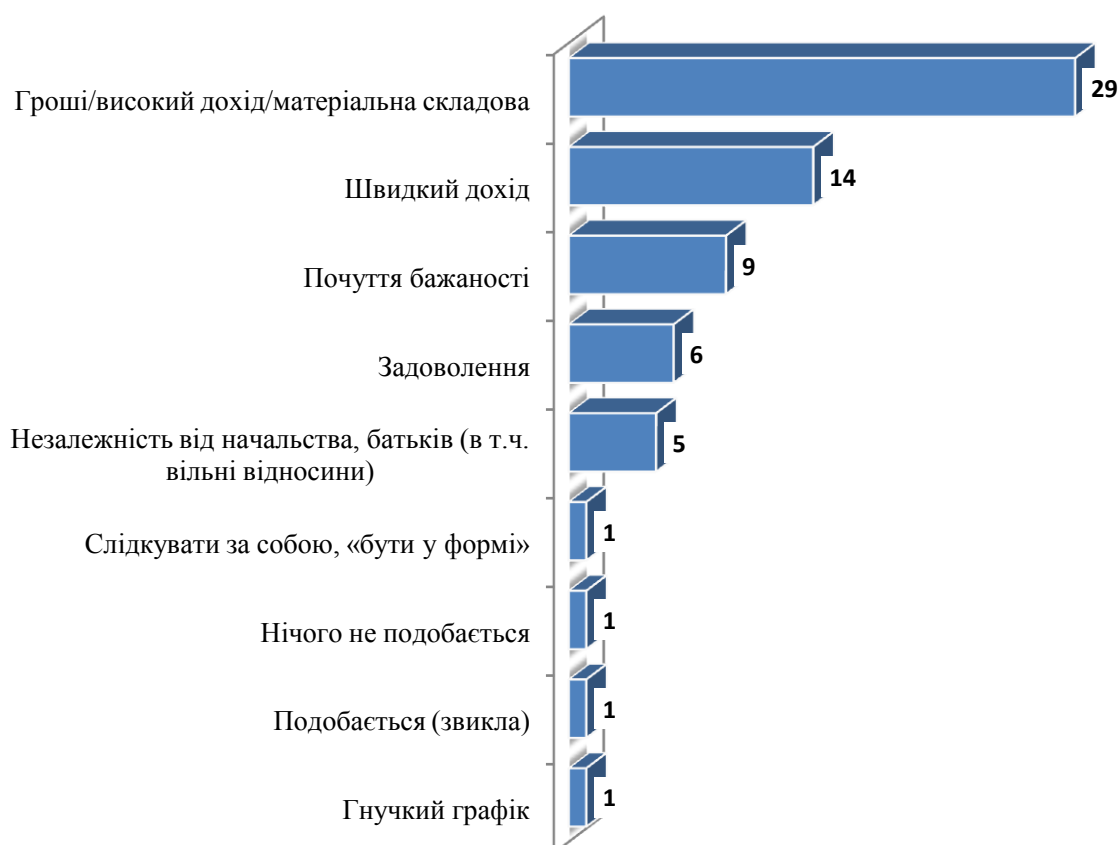

Рис. 3.4. Розподіл відповідей респонденток щодо переваг роботи у сфері надання сексуальних послуг (кількість згадувань, сума перевищує N)

Говорячи про недоліки роботи в секс-бізнесі, опитані ЖКС перш за все висловлювали стурбованість із приводу власного здоров'я – 13 респонденток вказали на високий ризик зараження венеричними хворобами (див. рис. 3.5):

- *«Можна заразитися хворобами, котрі передаються статевим шляхом» (22 роки);*
- *«Можна натрапити на якого-небудь ідіота, який може тебе чимось заразити» (23 роки).*

Велике значення для ЖКС мають також морально-психологічні фактори, серед яких небажання продавати себе, стан пригніченості, необхідність надавати послуги небажаним клієнтам (чоловікам у віці, із непривабливим зовнішнім виглядом тощо):

- *«Іноді совість гризе, що яюсь і щось (у житті – ред.) не так» (27 років);*
- *«Доводиться спати з тими, хто мені не дуже симпатичний» (22 роки);*
- *«Не завжди є настрій займатися цим саме із тим чоловіком, який прийшов» (34 роки);*
- *«Клієнти ставляться до тебе, як до товару чи речі» (29 років).*

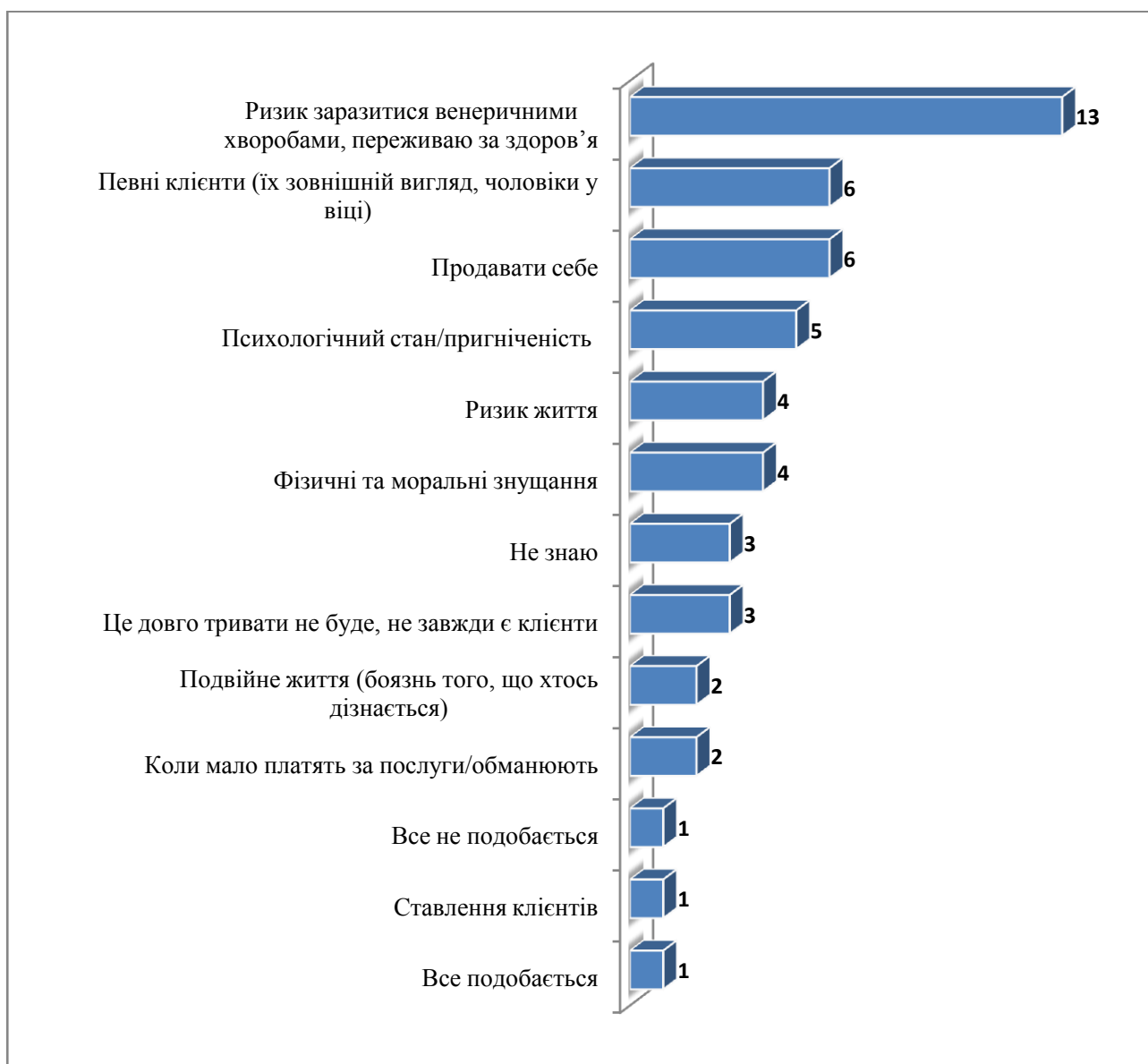

Рис. 3.5. Розподіл відповідей респонденток щодо недоліків роботи у сфері надання сексуальних послуг (кількість згадувань, сума перевищує N)

4. СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ СЕКС-БІЗНЕСУ В МІСТІ

Що стосується організаційної структури секс-бізнесу в місті, то жодна серед опитаних не погодилася із твердженням, що її можна визначити як «єдиний цілісний організм зі своїми правилами». Натомість 19 респонденток зазначили, що кожна «точка»/група ЖКС працює незалежно від інших, загальної організації немає (див. рис. 4.1).

- *«Я думаю, що зараз усі більше працюють самі на себе тому, що мобільні у всіх є і з сутенером ділитися не треба» (25 років);*
- *«Є декілька точок, кожна працює окремо і в кожній свій господар» (29 років).*

Також значна кількість опитаних (15) схиляється до думки про наявність у місті кількох організованих груп/структур, які займаються організацією секс-бізнесу.

- *«Секс-бізнес тримають певні групи людей, які визначають хто і де буде працювати» (27 років).*

Іще 16 ЖКС не змогли дати чітку відповідь на запитання про організацію секс-бізнесу, демонструючи свою необізнаність:

- *«Я не знаю, і кожна точка, я думаю, працює окремо, але і якісь організації мають бути» (28 років).*

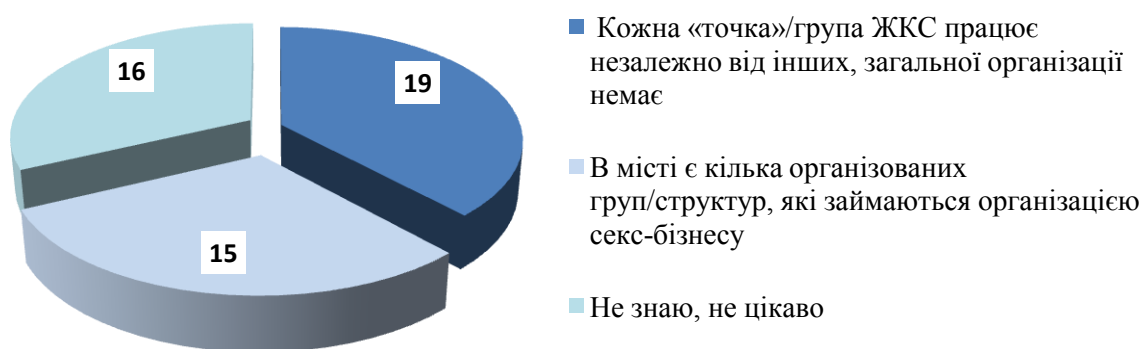

Рис. 4.1. Розподіл відповідей респонденток щодо ступеня організованості секс-бізнесу у місті(осіб)

Тим респонденткам, які вказали, що секс-бізнес у місті є організованим, було поставлено запитання: «Хто керує цією системою?». У результаті 5 ЖКС відповіли, що це бандити (кримінальні структури), 4 респондентки вважають що системою керує

міліція, 3 ЖКС думають, що бізнесмени. Таким чином, можна зробити висновок, що в місті є декілька незалежних одна від одної структур, які організовують секс-бізнес та співіснують із достатньо численними самостійними групами та індивідуально зайнятими ЖКС.

«Неофіційна координація» роботи незалежних груп ЖКС здійснюється ситуативно на рівні домовленостей між їх керівниками:

- *«У нас є сутенерша, яка займається усіма питаннями, я туди не лізу» (22 роки);*
- *«У нас є сутенер, який визначає фронт роботи, місце і час, інколи навіть дату» (27 років).*

Разом з тим, на думку опитаних, у багатьох випадках потреби в координації взагалі не існує:

- *«У кожної свої клієнти; це раніше, коли на вулиці всі стояли в ряд, була конкуренція» (25 років);*
- *«Не знаю, по-моєму, немає ніякої координації» (21 рік);*
- *«Майже кожна жінкадомовляється по-своєму, у кого яквийде, у залежності від ситуації з клієнтом» (28 років).*

Більшість опитаних ЖКС (35 респонденток) нічого не знають про те, чи існує зв'язок структури секс-бізнесу Донецька з іншими містами, а 4 ЖКС твердо переконані, що такого зв'язку немає. Ті ж, хто підтвердив наявність зв'язку, уточнили, що це – поїздки в курортні міста в літній/зимовий час (7 респонденток), а також поїздки в інші міста за викликом (4 респондентки).

На запитання «Які є групи жінок секс-бізнесу у Вашому місті?» спромоглися відповісти 36 респонденток із 50. Найбільшу частоту згадувань мають такі групи ЖКС, як «вуличні», «VIP (елітні, валютні)», «трасові», «за викликом», «бордельні», «індивідуалки» (див. рис. 4.2).

Найвпливовішими організаціями/групами, що визначають ситуацію із секс-бізнесом у місті, є правоохоронні органи та кримінальні угруповання – про наявність такого впливу повідомили відповідно 23 та 21 респондентки (див. рис.4.2). На рисунку також відображено, які саме форми впливу практикуються представниками зазначених груп, а також ті, що, згідно з результатами опитування, ними не застосовуються.

Виходячи із того, що лише 2 ЖКС ствердно відповіли про наявність впливу на секс-бізнес з боку громадських організацій, а 47 опитаних дали протилежну відповідь,

рівень такого впливу слід вважати мінімальним. Те ж саме стосується засобів масової інформації та релігійних організацій. Навіть ті респондентки, що вказали на наявність впливу з боку згаданих організацій, не змогли конкретизувати, в чому він полягає. Треба думати, що в умовах соціально-економічного занепаду, коли для ЖКС відсутня альтернатива зайнятості, особливо, з точки зору отримання достойного заробітку, громадські та інші організації не мають достатніх важелів, щоб мотивувати жінок, які надають сексуальні послуги, залишити цей бізнес.

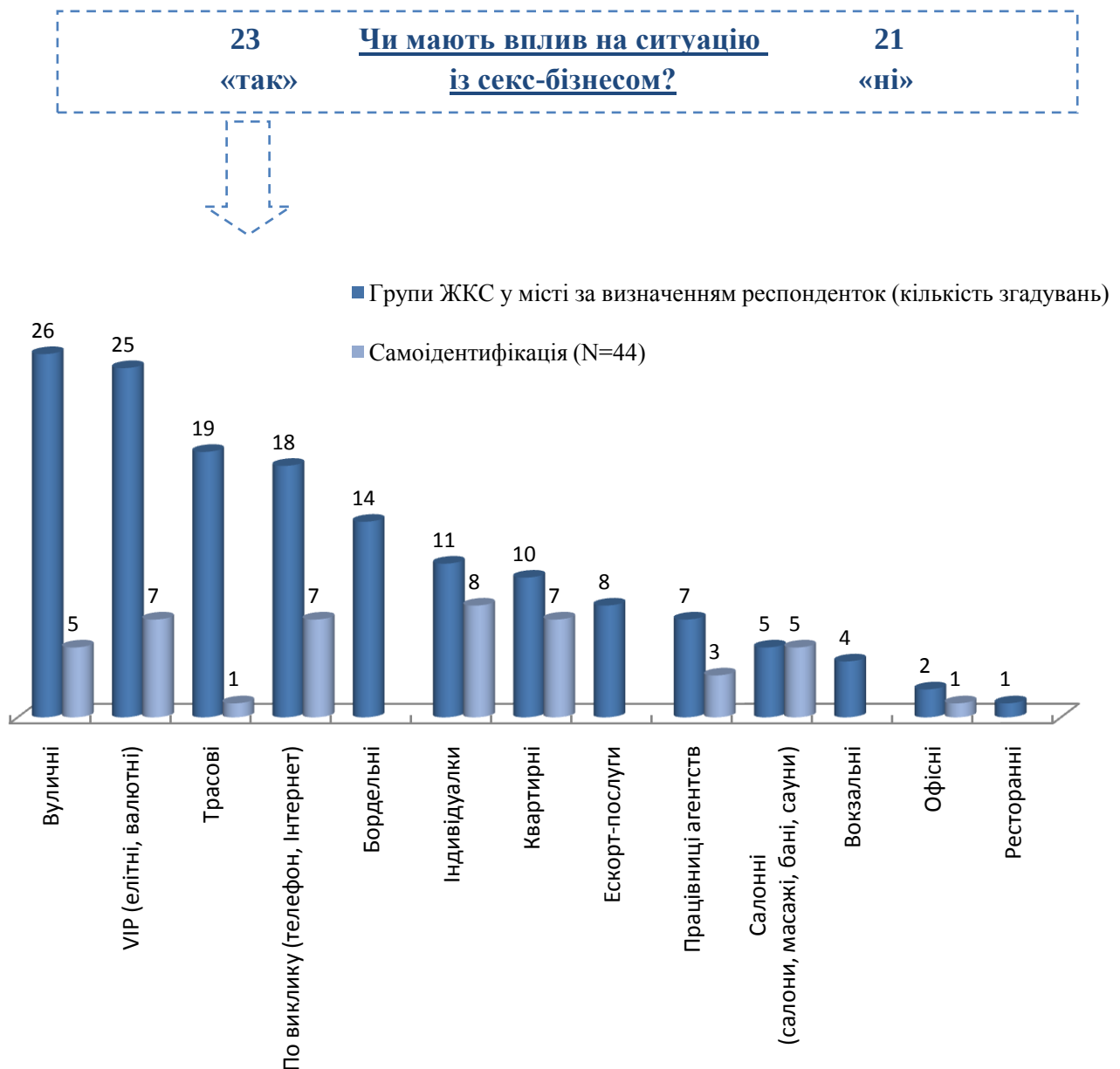

Рис. 4.2. Структура секс-бізнесу у м. Донецьку та характер впливу правоохоронних органів і кримінальних угруповань на ситуацію із секс-бізнесом

Організація робочого графіка половини із опитаних ЖКС (25) контролюється сутенером, решта зазначили, що самостійно встановлюють свій графік. «Прив'язка» до робочого графіка більшості ЖКС є не надто жорсткою – 48 опитаних відповіли, що за певних обставин його можна змінювати. Зазвичай, це допускається, наприклад, у разі хвороби ЖКС або її дитини (див. рис. 4.3). У такій ситуації ЖКС повинна повідомити про зміну графіка свого сутенера («мамочку», менеджера, бригадира, оператора, «папіка»), а у деяких випадках узгодити зміну графіка зі своїм клієнтом.

Рис. 4.3. Розподіл відповідей ЖКС щодо причин, які змушують змінювати робочий графік (кількість згадувань, сума перевищує N)

5. ТИПОЛОГІЯ ТА КІЛЬКІСТЬ КЛІЄНТІВ ЖКС

Майже половина опитаних ЖКС повідомили, що їм доводиться здійснювати пошук клієнтів самостійно (див. рис. 5.1). Для 17 респонденток клієнтів знаходить сутенер, також поширеним є і пасивний пошук – коли клієнт сам звертається за наданням сексуальних послуг.

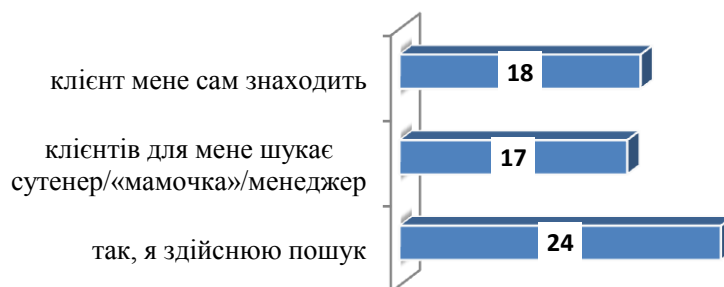
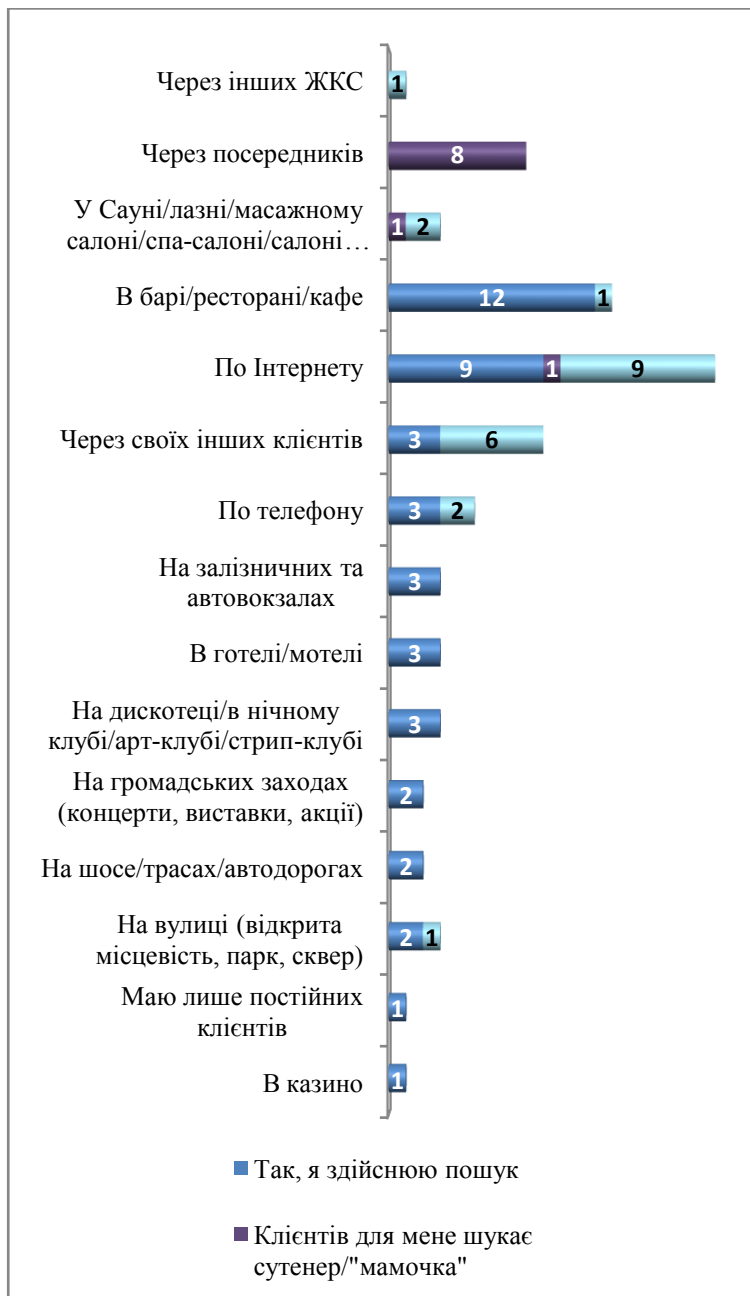

Рис. 5.1. Розподіл відповідей респонденток на запитання хто здійснює пошук клієнтів (N=49)

Під час аналізу питання про те, як саме це відбувається, з'ясувалося, що найчастіше використовується пошук через Інтернет, знайомство в ресторанах та барах, а також через своїх клієнтів за рекомендацією (див. рис. 5.2). Окрім того, відповіді респонденток свідчать, що на практиці ЖКС поєднують різноманітні способи пошуку клієнтів.

- «Моя анкета є на кількох сайтах, клієнти телефонують, ми по телефону домовляємось про час і місце зустрічі» (19 років).

- «Постійні клієнти рекомендують мене своїм знайомим і вони самі мені телефонують, іноді знаходжу клієнтів у кафе, в готелях» (25 років).

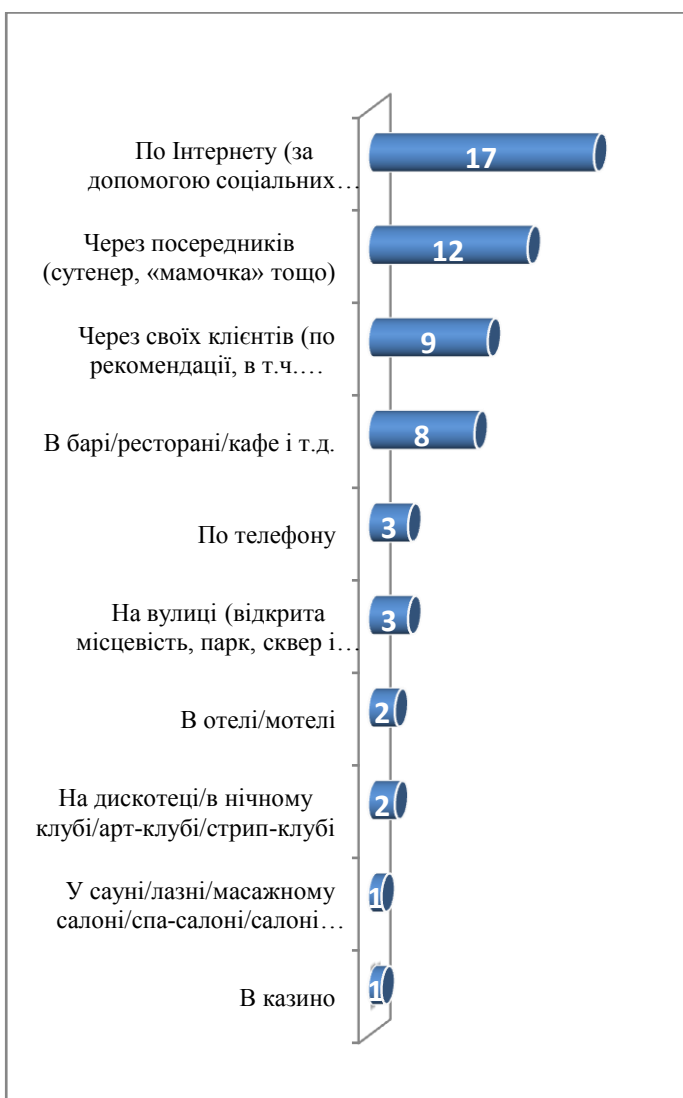
- «Зазвичай сутенер або сама на вулиці, в кафе, біля вокзалу» (26 років).

- «Відвідую бари, кафе, готелі, придорожні кафе, там знайомлюсь з бажаними» (29 років).

Рис. 5.2. Розподіл відповідей ЖКС щодо використання різних способів пошуку клієнтів (кількість згадувань, сума перевищує N)

Вибір ЖКС основного способу пошуку клієнтів ґрунтується на першочерговій значущості для них тих чи інших аспектів роботи в секс-бізнесі (див. рис. 5.3).

Так, респондентки, які працюють в основному через Інтернет, пояснюють це можливістю швидко та без особливих зусиль знайти клієнта. Також для них важлива анонімність, встановлення стосунків з клієнтом без посередників. Для тих, хто працює під керівництвом сутенера, головним є питання особистої безпеки, а також можливість делегувати йому відповідальність за пошук та вибір клієнта і таким чином позбавити себе необхідності приймати рішення. Схожа мотивація в тих жінок, які керуються ілюзією безпеки та надійності клієнтів, що з'являються за рекомендацією. У нічних клубах, ресторанах, барах передусім сконцентрована та частка ЖКС, які надають перевагу активному пошуку клієнтів з метою отримання гарантованої або максимальної плати за надання сексуальних послуг.

- «Через Інтернет – вимагає менше затрат як часу, так і сил».

- «Через сутенера, це безпечніше, ніж працювати одній».

- «Рекомендації клієнтів – більш надійний та не обтяжливий спосіб».

- «У нічних клубах і ресторанах, там можна зразу оцінити платоспроможність клієнта».

Рис. 5.3. Розподіл ЖКС за основним способом пошуку клієнтів (кількість згадувань, сума перевищує N)

Допомогу в процесі пошуку клієнтів ЖКС отримують переважно від представників свого «професійного оточення», тобто людей, які мають певний стосунок до надання або користування сексуальними послугами (див. рис. 5.4). Передусім – це самі клієнти. Окрім того, сприяння надають люди, які за родом своєї діяльності часто контактують із ЖКС, тобто працюють у місцях їх концентрації. Характер такого сприяння – це, умовно: 1) розповсюдження контактних даних ЖКС; 2) надання рекомендацій знайомим та друзям; 3) безпосередній зв'язок із ЖКС із пропозиціями щодо надання послуг новим клієнтам.

Рис. 5.4. Розподіл відповідей респонденток на запитання, чи допомагають представники окремих груп із пошуком клієнтів, та як саме (кількість згадувань, сума перевищує N)

Згідно із результатами опитування, клієнтська база ЖКС формується перш за все з бізнесменів (див. рис. 5.5). Переважна більшість опитаних надавала послуги представникам цієї категорії як протягом року, так і впродовж останніх 30 днів. Важливо: запитання ставилося таким чином, що респондентки самі мали називати своїх клієнтів за типами, тому в категорію «бізнесмени» може входити достатньо широкий спектр представників різних соціально-професійних груп. Цілком природно, що в розрізі сімейного статусу серед клієнтів найбільш представлені самотні чоловіки.

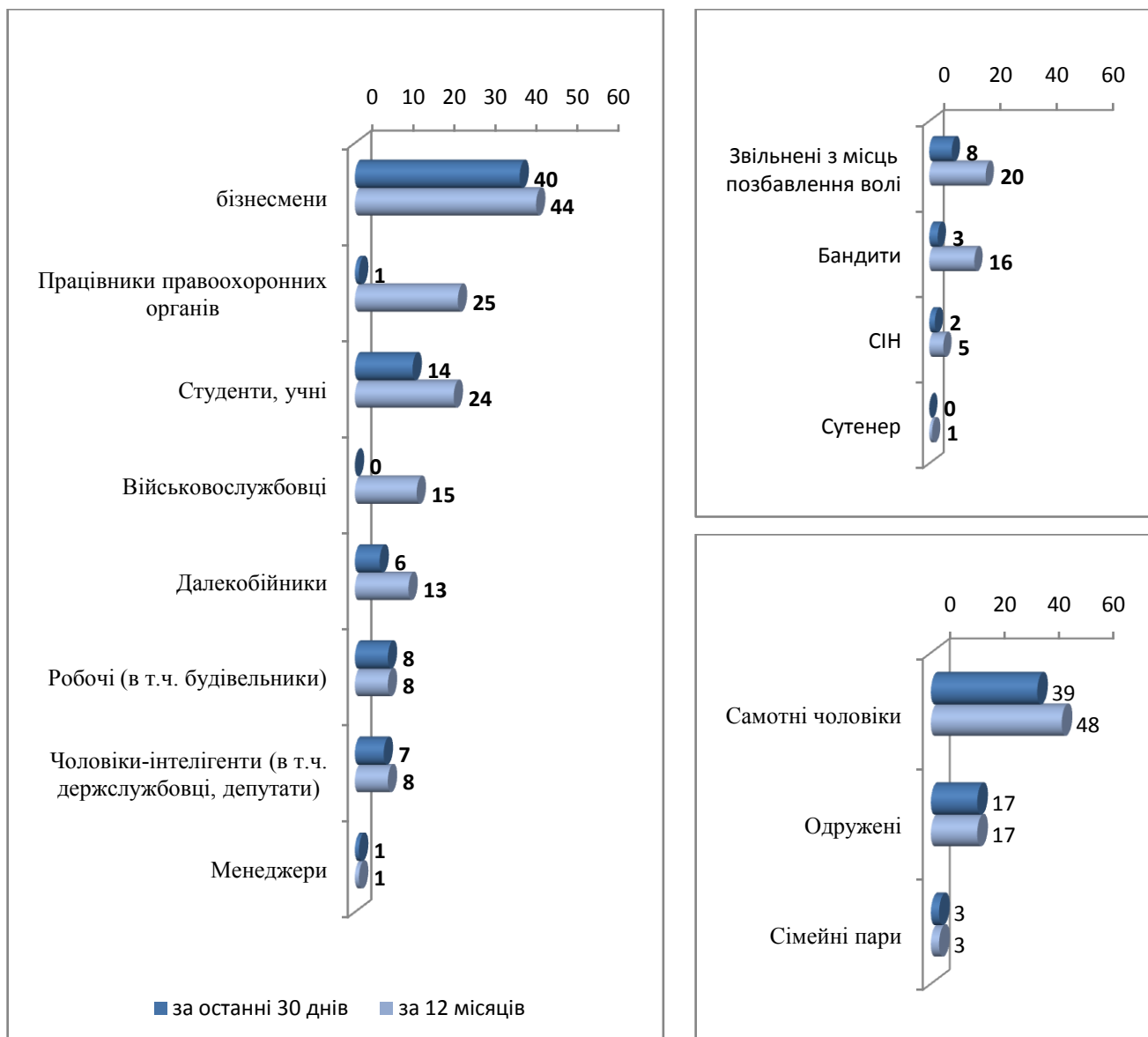
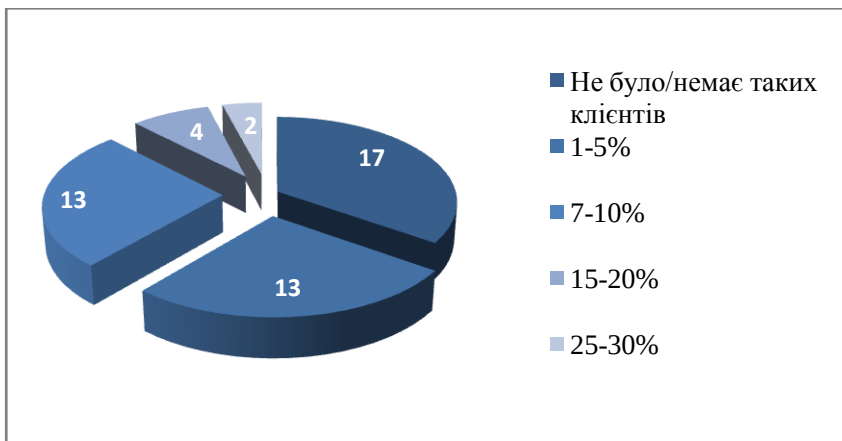

Рис. 5.5. Розподіл відповідей респонденток щодо наявності у них клієнтів, які належать до різних соціальних груп (кількість згадувань, сума перевищує N)

Звернемо увагу, що 25 опитаних, згадуючи своїх клієнтів за останній рік, зазначили про наявність серед них правоохоронців і водночас, лише одна респондентка повідомила, що обслуговувала міліціонера у період за останні 30 днів. Така особливість характерна й стосовно військовослужбовців. Доволі часто ЖКС із побоюванням ставляться до «людей у формі», а відтак – ймовірно, вирізняють їх із основної маси своїх клієнтів.

- «Я не дуже люблю зв'язуватися з ними, але буває що трапляються» (24 роки).

- «Небагато таких клієнтів або ж вони стараються не світитися» (29 років).

Рис. 5.6. Розподіл відповідей респонденток на запитання, який відсоток серед усіх їхніх клієнтів становлять правоохоронці (осіб, N=49)

За матеріальним статусом більшість ЖКС характеризують своїх клієнтів, як людей з високим або вищим за середній достатком: «Круті бізнесмени, люди, які добре заробляють, інтелігенти – лікарі, професори і т.д.». Лише 17 респонденток вказали, що серед їх клієнтів є такі, котрі представляють середній прошарок: «Є з високим рівнем доходу, є із середнім».

У більшості респонденток, як протягом року, так і впродовж останнього місяця, були клієнти, яким вони надавали послуги більше одного разу (див. рис. 5.7), тобто, як правило, ЖКС міста мають своїх постійних клієнтів. Однак, професійний сленг не містить певного особливого усталеного визначення таких клієнтів: їх переважно так і називають – «постійний клієнт», за винятком поодиноких жартівливих варіацій на кшталт «постояшка», «спонсор» або ж по імені.

Як Ви називаєте клієнтів, які повертаються до однієї і тієї ж дівчини за секс-послугами?

- «Я називаю мій неповторний, а взагалі так і називаємо – постійний клієнт» (24 роки).

- «Постарше – папик, помолодше – мій клієнт» (27 років).

Рис. 5.7. Розподіл відповідей респонденток на запитання, чи були серед Ваших клієнтів ті, котрим ви надавали секс-послуги за винагороду більше одного разу (осіб)

Для визначення клієнта як постійного ЖКС міста орієнтуються і на кількість, і на регулярність зустрічей із ним – відповідно 48 та 45 опитаних підтвердили цей факт. При цьому статус «постійний клієнт» присвоюється після 3–5 зустрічей, регулярність, з якою постійний клієнт навідується до ЖКС, – не рідше одного разу на місяць (див. рис. 5.8).

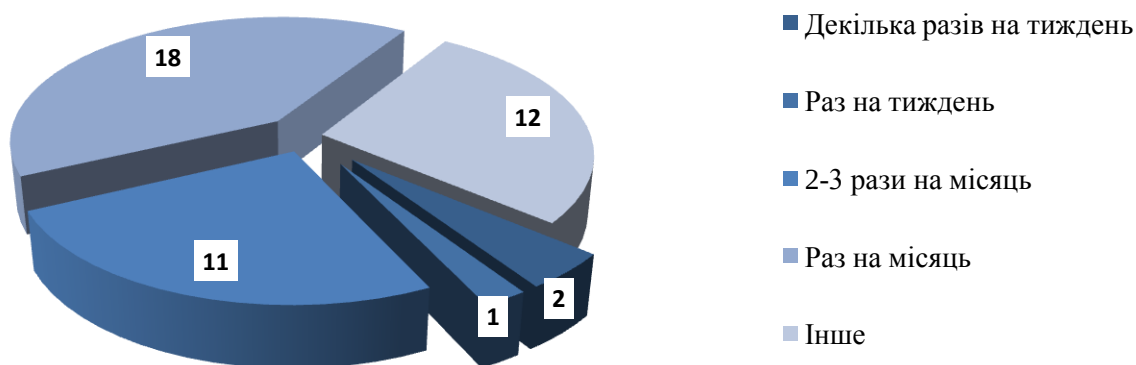

Рис. 5.8. Розподіл відповідей респонденток на запитання «Наскільки часто Ви маєте зустрічатися, щоб Ви почали називати клієнта постійним?» (осіб, N=44)

Чоловіки, які користуються секс-послугами у місті, характеризуються віковою структурою у межах від 23–до 53 років (у середньому). Певна річ, серед клієнтів є і представники старшого та молодшого віку (15 респонденток відповіли, що протягом року мали контакт із клієнтами віком до 60 та до 65 років; 12 ЖКС надавали послуги клієнтам від 17–19 років, а 14 опитаних – від 20 років).

Типовий робочий день ЖКС міста у більшості випадків передбачає надання сексуальних послуг 1–2 клієнтам (не більше 2 клієнтів на день обслуговують загалом 39 респонденток, причому 9 із них обмежуються одним клієнтом, див. рис. 5.10). Є порівняно невелика категорія ЖКС, для яких типовий робочий день – це мінімум 3 клієнти (9 респонденток), але жодна із опитаних не надає сексуальні послуги більш ніж 5 різним чоловікам.

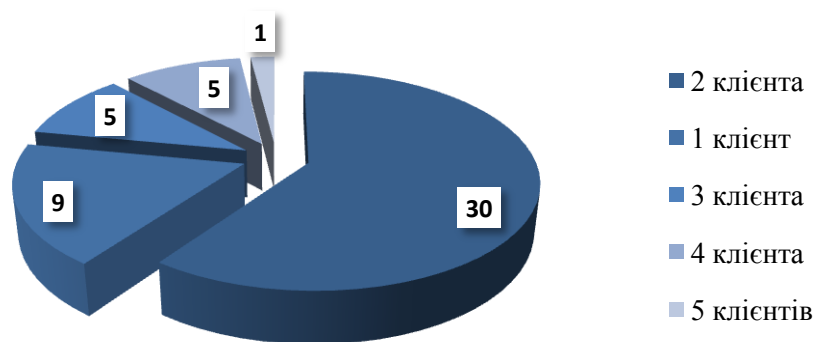

Рис. 5.10. Розподіл ЖКС за кількістю клієнтів, яких вони обслуговують протягом типового робочого дня (осіб)

Якщо говорити про місячну кількість клієнтів ЖКС, то в середньому протягом місяця найбільше респонденток мають по 10 клієнтів (11 опитаних, див. рис. 5.11). Як видно з рисунка, загалом до 15 клієнтів включно на місяць обслуговують 30 опитаних, 17–20 клієнтів – у 12 ЖКС, 25 клієнтів та більше – у 8 респонденток.

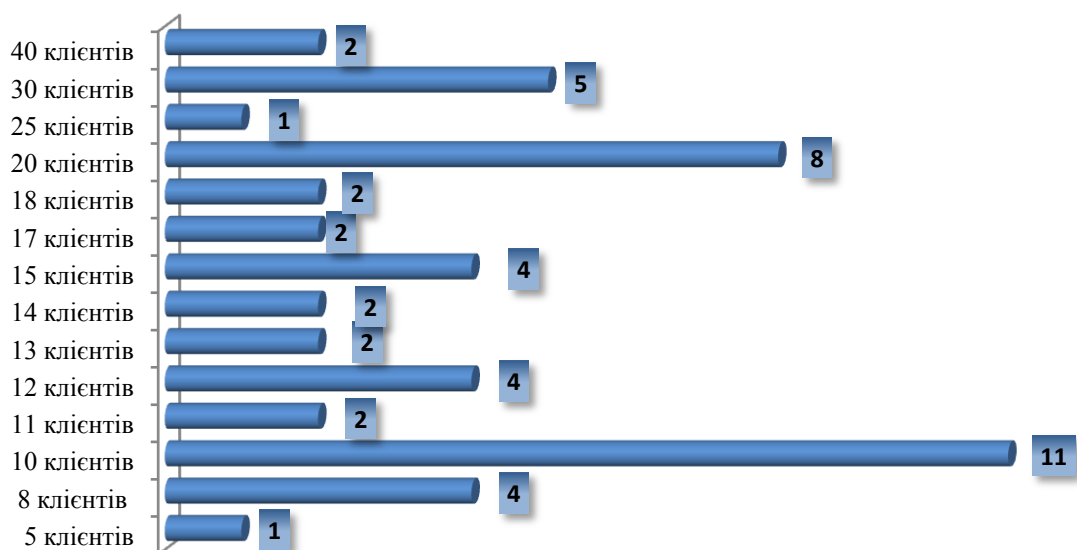

Рис. 5.11. Розподіл ЖКС за кількістю клієнтів, яких вони обслуговують протягом одного місяця (осіб)

Протягом року переважна більшість опитаних ЖКС (29) надають послуги 100–200 клієнтам (18 респонденток вказали приблизну кількість у межах 101–150 клієнтів, 11 – у межах 151–200 клієнтів, див.рис. 5.12). Є порівняно незначна кількість жінок, у яких протягом року налічується лише від 21 до 50 клієнтів (6 опитаних), а також тих, що працюють найбільш інтенсивно, надаючи секс-послуги 201–250 клієнтам на рік.

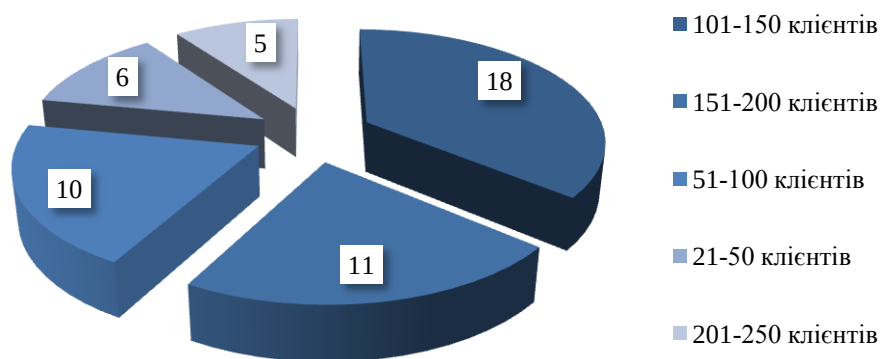

Рис. 5.12. Розподіл ЖКС за кількістю клієнтів, яких вони обслуговують протягом одного року (осіб)

Таким чином, **середня кількість клієнтів** становить:

- за добу – 2,2 (розрахунково)
- за місяць – 16,4 (розрахунково)
- за рік – 160 (оціночно)

На запитання «Чи є категорії клієнтів, яким Ви відмовляєте/можете відмовити в наданні сексуальних послуг?» більшість опитаних жінок (42) відповіли, що такі клієнти є, для решти 8 респонденток подібних обмежень не існує.

Жінкам, які взяли участь у дослідженні, також було поставлено запитання про те, через які причини вони можуть відмовити клієнту в наданні секс-послуг. Розподіл відповідей свідчить, що головні серед таких причин – поведінка клієнта та його приналежність до вже названих категорій (див. рис. 5.13). Однак були названі й деякі особисті причини ймовірної відмови від надання секс-послуг, головна з яких – це страх респонденток заразитися хворобами, що передаються статевим шляхом (13 опитаних назвали цю причину).

На думку більшості респонденток, структура клієнтів секс-бізнесу в місті протягом останніх 5 років залишалася незмінною (див. рис. 5.14). Відповіді тих, хто дотримується протилежної думки, дозволяють зробити опосередкований висновок про певне підвищення сексуальної розкнутості – розширилися вікові межі клієнтів, почастишали запитина нетрадиційні послуги.

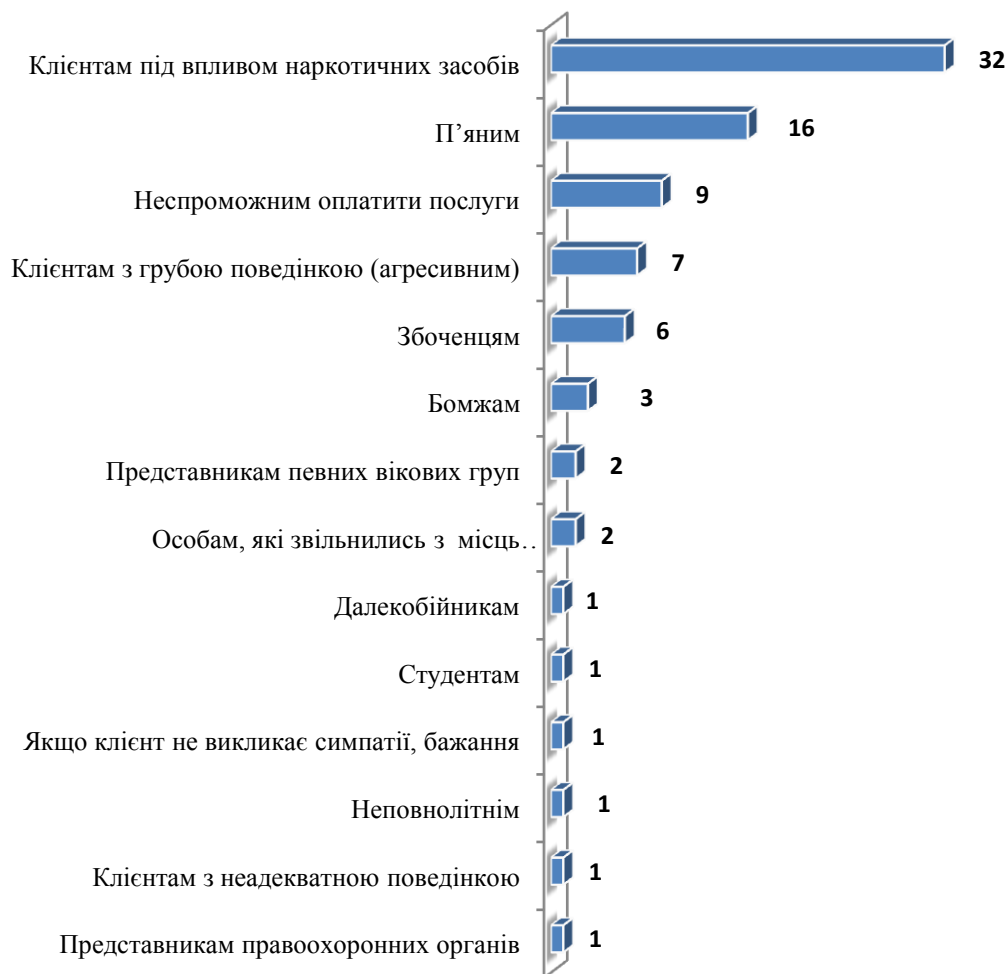
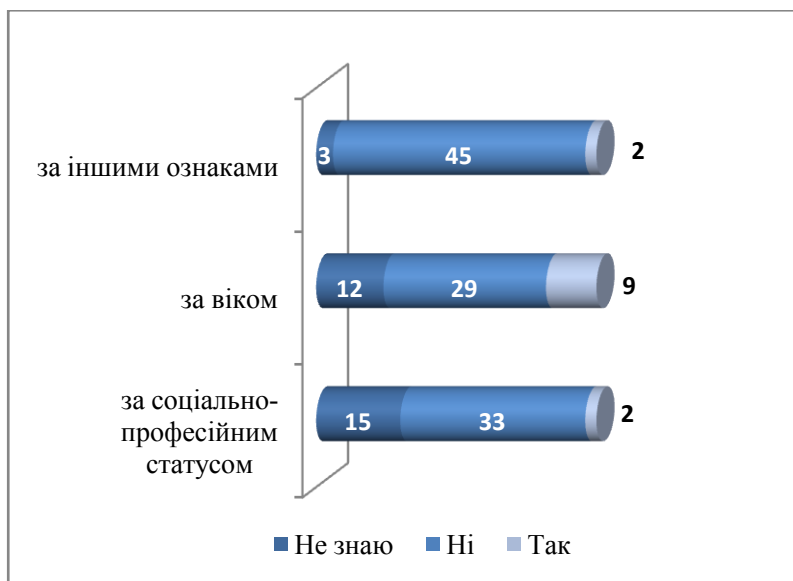

Рис. 5.13. Розподіл відповідей респонденток, які відмовляють певним категоріям клієнтів, щодо того, кому саме відмовляють (кількість задувань, сума перевищує N)

- «Сімейні пари почали частіше звертатися» (28 років).

- «Стало більше клієнтів старшого віку» (24 роки).

- «20-річні студенти-приколісти» (23 роки).

- «Бізнесменів стало більше» (28 років).

Рис. 5.14. Розподіл відповідей респонденток на запитання «Чи змінилася структура секс-бізнесу у місті за останні 5 років?»

6. ВИДИ СЕКСУАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Під час опитування, респонденткам було поставлено запитання – «Які види секс-послуг найбільш поширені сьогодні?» (див. рис. 6.1). Найвищим рівнем попиту серед клієнтів ЖКС користується анальний та оральний секс, утричі менше респонденток вказали вагінальний секс та рольові ігри (відповідно 8 та 7 опитаних).

- «Оральний секс, на думку багатьох клієнтів, менш небезпечний в плані зараження ВІЛ та іншими захворюваннями» (32 роки).
- «Анальний – за нього більше платять і він більш чуттєвий, у багатьох це просто чистий інтерес» (34 роки).

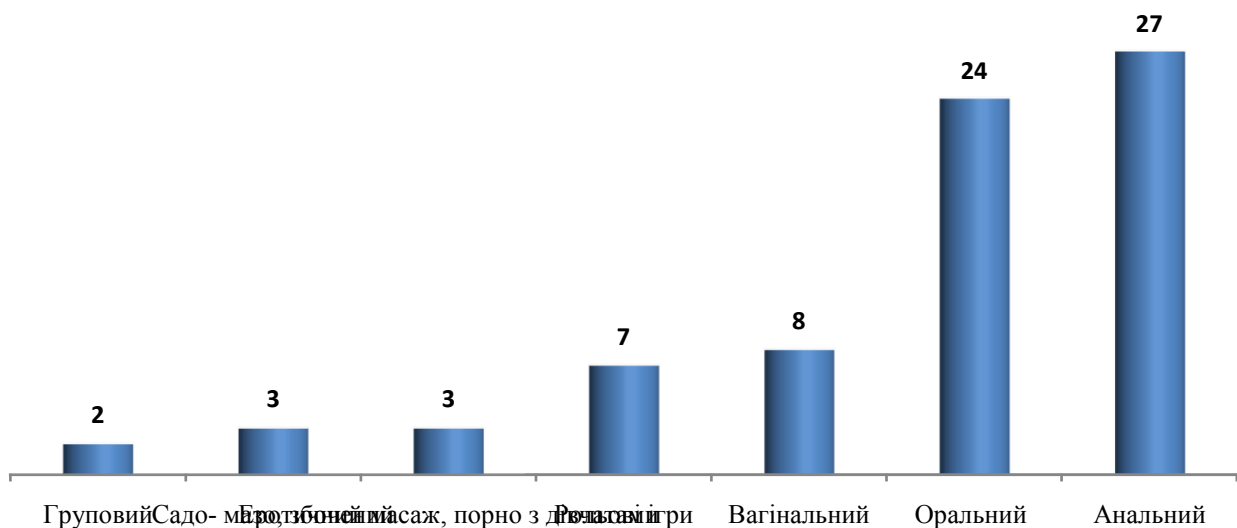

Рис. 6.1. Найпоширеніші у місті види секс-послуг(кількість згадувань, сума перевищує N)

Найбільша кількість опитаних заявили про неприйнятність такого виду сексуальних послуг, як садо-мазо, збочений (у т.ч. секс з дівчатами), пояснюючи це відчуттям огиди, а також страхом зазнати насильства (див. рис. 6.2).

- «Секс у збоченій формі, я люблю своє тіло, і мені це бридко» (27 років);
- «Садо-мазо, боюся, якщо мене, наприклад, прив'яжуть, я вже не зможу, у разі чого, за себе постояти» (27 років).

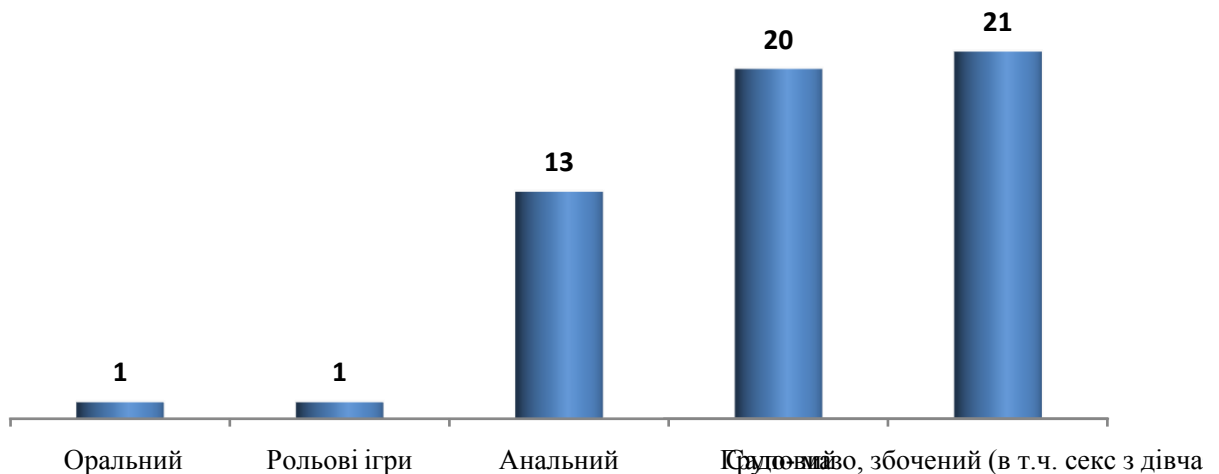

Рис. 6.2. Розподіл відповідей респонденток щодо того, які види секс-послуг є для них неприйнятними (кількість згадувань, сума перевищує N)

Небажання брати участь у груповому сексі для ЖКС, з їх слів, пов'язане не лише із загрозою особистій безпеці, а й із підвищеним ризиком заразитися венеричними захворюваннями: *«Груповий – можна заразитися венеричними захворюваннями або СНІДом»*; *«Груповий секс, оскільки частіше за все переносить захворювання»*.

Вартість секс-послуг у місті починається від 100 грн та встановлюється у круглих числах з мінімальним кроком у 50 грн. Тобто, вартість однієї і тієї ж послуги, у залежності від умов її надання та групи ЖКС, може становити 100, 150, 200, 300, 350 і т.д. грн. У деяких випадках спостерігається прив'язка вартості до іноземної валюти. Загальноприйнятою тривалістю надання будь-якої із сексуальних послуг є 1 година. Це означає, що протягом однієї години клієнт може користуватися послугою у межах її вартості.

Максимальний ціновий поріг надання послуг орального сексу у місті становить 850 грн (див. рис. 6.3). Разом з тим, саме цей вид послуг у цілому є найдешевшим. Найбільша кількість респонденток встановлює вартість такого виду секс-послуг на рівні 250–300 грн.

Найпопулярнішим і водночас найдорожчим видом секс-послуг є анальний секс – його вартість у місті стартує від 300–400 грн. Крім того, на анальний секс погоджуються не всі ЖКС – кожна 5 відмовляється від надання цієї послуги. Найвагоміша частка ЖКС серед тих, для кого це прийнятно, встановлює вартість у межах 450–550 грн (14 опитаних) та 600–800 грн (13 опитаних).

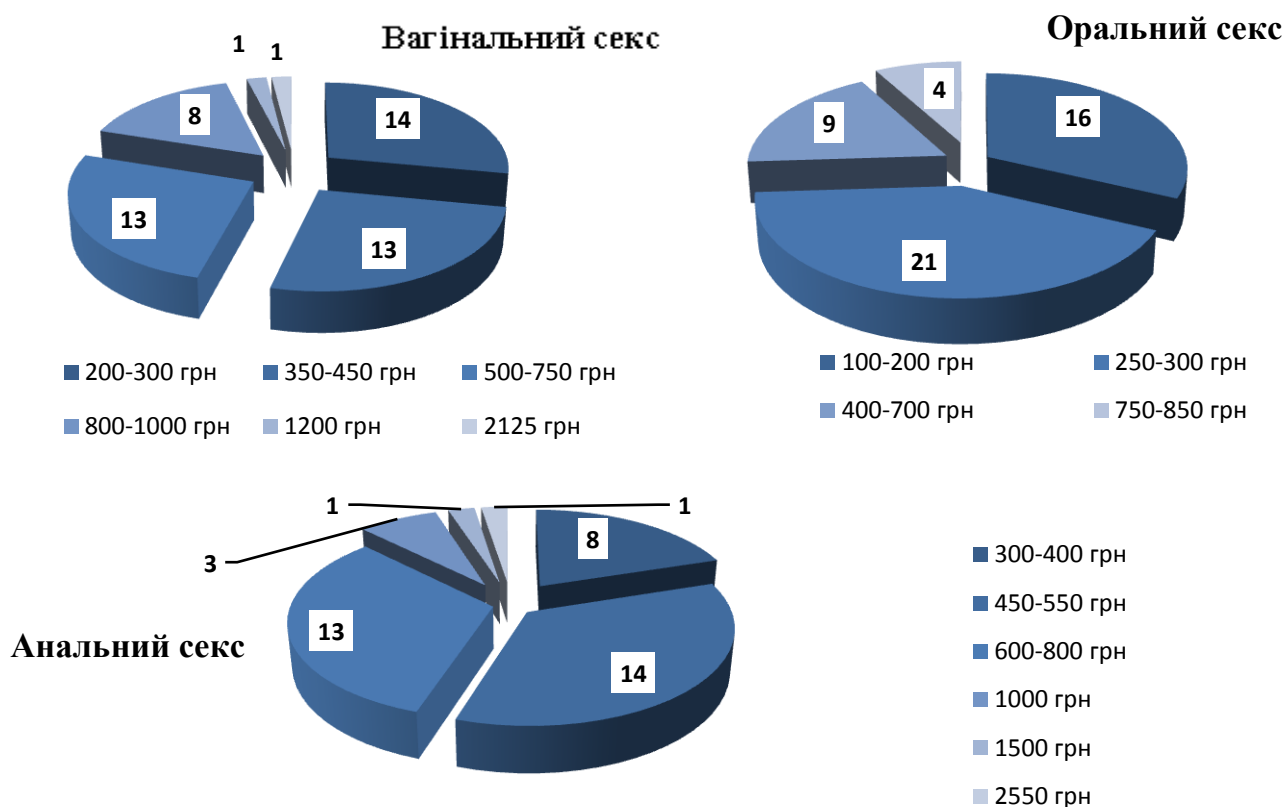

Рис. 6.3. Розподіл ЖКС за вартістю надання найпоширеніших сексуальних послуг

Можливість своєї участі в груповому сексі підтвердили 13 респонденток із 50. П'ятеро з них бажали б за надання цієї послуги отримати 1500 грн.

7. СТОСУНКИ З ІНШИМИ ЖКС

Майже всі опитані підтримують стосунки (спілкуються) з іншими дівчатами, які надають секс-послуги за винагороду у місті. Для більшості опитаних (30) коло такого спілкування складається із 1–6 інших ЖКС, причому половина із них спілкуються із однією – двома дівчатами. 10 опитаних відповіли, що знають 10 та більше ЖКС у місті. Характер стосунків між жінками комерційного сексу в місті можна описати як дружній (див. рис. 7.1).

Рис. 7.1. Розподіл відповідей респонденток щодо характеру стосунків з іншими ЖКС (кількість згадувань, сума перевищує N)

8. ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ТА ДОСВІД НАСИЛЬСТВА

У цілому жінки, які працюють у сфері надання сексуальних послуг, почувають себе в безпеці. Майже дві третини опитаних (32) підтвердили даний факт, обґрунтовуючи свою відповідь тим, що питання безпеки є достатньо продуманим у системі організації секс-бізнесу міста – багато з них вказали на наявність людини, яка слідкує за безпекою (див. рис. 8.1). Також почуватися безпечно жінкам дозволяє самостійний вибір клієнтів.

Попри це, 18 опитаних ЖКС почуваються в небезпеці через відсутність фізичної захищеності та ризикованість своєї роботи. Головним джерелом небезпеки жінки

вважають власних клієнтів у цілому (без акцентування на певних групах таких, як правоохоронці, бандити чи клієнти у нетверезому стані).

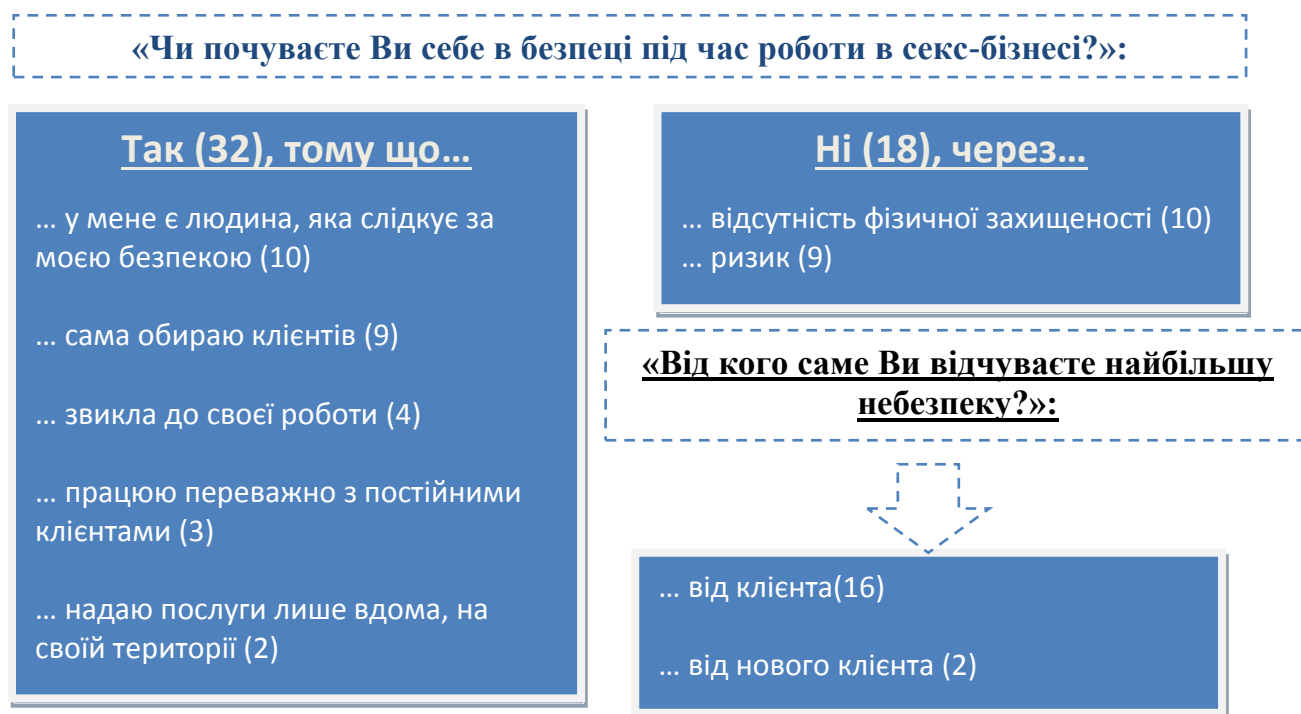

Рис. 8.1. Відчуття безпеки жінками комерційного сексу міста (кількість осіб)

Отже в будь-якому разі питання безпеки не ігнорується представницями секс-бізнесу міста та його організаторами. Більшість ЖКС самостійно дбають про свою безпеку, а близько третини опитаних відповіли, що це робить хтось інший (див. рис. 8.2). «Хтось інший» – це у більшості випадків керівник групи (сутенер, мамочка, «менеджер»), ЖКС повністю довіряють їм у питаннях безпеки та не уточнюють, як саме вони їх захищають: *«Це його/її робота – забезпечити мені безпеку (охороняти мене)»*. Достатньо того, що *«він/вона завжди знає, де я»*.

Рис. 8.2. Розподіл ЖКС відповідно до того, хто піклується про безпеку(осіб)

Серед головних правил безпеки ЖКС, які самостійно про це дбають, – мати при собі газовий балончик або газовий пістолет (значно менш популярним засобом самозахисту є шокер), працювати тільки з перевіреними клієнтами та стежити за власним здоров'ям (див. рис. 8.3).

Рис. 8.3. Розподіл ЖКС, які самостійно піклуються про власну безпеку, відповідно до того, яким чином вони це роблять (кількість згадувань, сума перевищує N)

Жінки комерційного сексу у своїй практиці доволі часто стикаються із випадками примушення до надання сексуальних послуг, що є для них неприйнятними, – серед опитаних ЖКС це відзначили загалом 22 респондентки. На запитання «Хто саме примушував?» більшість із них вказали, що це був клієнт, та значно рідше (лише в окремих випадках) – сутенер.

Дещо менша частка опитаних – 16 ЖКС повідомили, що їм доводилося зазнавати насильства під час надання секс-послуг. Втім, це дозволяє говорити про насильство як невід’ємну складову роботи в секс-бізнесі міста. Передусім, йдеться про насильство у сексуальній формі, у фізичній формі і в останню чергу – у моральній формі.

- *«Перший раз, коли клієнт примусив мене займатися анальним сексом» (23 роки).*
- *«Одного разу клієнт мене сильно побив і забрав гроші» (29 років).*

Щодо періодичності таких випадків ті, з ким вони траплялися, вказали, що це було 1–2 рази, і загалом таке трапляється рідко.

9. СЕКС-БІЗНЕС ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Слід зазначити, що серед ЖКС існує побоювання правоохоронних органів передусім як можливої загрози їх бізнесу та затримання. Це побоювання було виявлене ще на етапі рекрутування ЖКС та домовленості про участь в дослідженні.

Як уже було зазначено, на думку майже половини опитаних (23 ЖКС), саме правоохоронні органи мають вплив на організацію секс-бізнесу: 7 ЖКС вказали, що працівники правоохоронних органів «кришують» секс-бізнес, ще 9 – що отримують від ЖКС відсоток за можливість працювати або іноді беруть гроші, 2 – що працівники правоохоронних органів «організують» або «керують» секс-бізнесом в місті, одна – що отримують відсоток від сутенерів, господарів салонів, саун, а 2 ЖКС відповіли, що «заважають працювати».

Половина ЖКС вказали, що за останні 12 місяців працівники правоохоронних органів були серед їхніх клієнтів. Їх частка оціночно становить близько 10% серед загалу клієнтів.

Правоохоронні органи міста не проводять цілеспрямованої роботи щодо викорінення секс-бізнесу, оскільки, як зазначалося раніше, ця сфера є одним із джерел неофіційних доходів самих правоохоронців. Лише 4 із 50 респонденток повідомили, що

протягом останніх 12 місяців були затримані у зв'язку із наданням секс-послуг за винагороду. При цьому в 3 випадках правоохоронцями було складено протокол затримання, а у 2 випадках затриманих було поміщено в СІЗО. Тож цілком вірогідно, що це були формальні затримання задля звітування керівництву. Також, можливим видається проведення показових затримань, адже трапляється, що правоохоронці погрожують ЖКС затриманням та його подальшими наслідками з метою отримання хабара. На запитання «Чи доводилося платити, щоб Вас не затримували, не складали протокол, відпустили з міліції та не порушували кримінальну справу?» ствердно відповіли 9 опитаних ЖКС: 5 із них платили із власної кишені, за 3 заплатив сутенер, а за одну ЖКС – інша особа.

Що стосується насильства з боку правоохоронних органів, то від цього потерпали 11 із 50 опитаних жінок. Головним чином – від морального/словесного та економічного видів насильства (див. рис. 9.1). Тоді як фізичне та сексуальне насильство від правоохоронців скоріше є винятком із загальної практики.

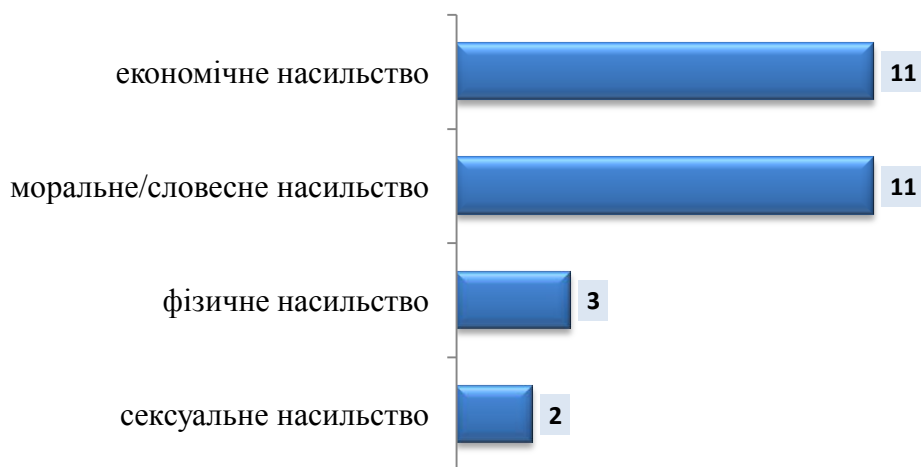

Рис. 9.1. Розподіл відповідей респонденток, які зазнали насильства з боку правоохоронних органів, щодо його видів (кількість згадувань, сума перевищує N)

10. ДОСТУП ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Стан здоров'я жінок комерційного сексу значною мірою визначається особистим ставленням та застосуванням відповідних практик піклування про своє здоров'я у повсякденному житті. Так, повну або помірну байдужість до власного здоров'я

висловили загалом 19 із 50 респонденток (див. рис. 10.1). Найбільша частка опитаних виявляють піклування про своє здоров'я, дотримуючись здорового способу життя.

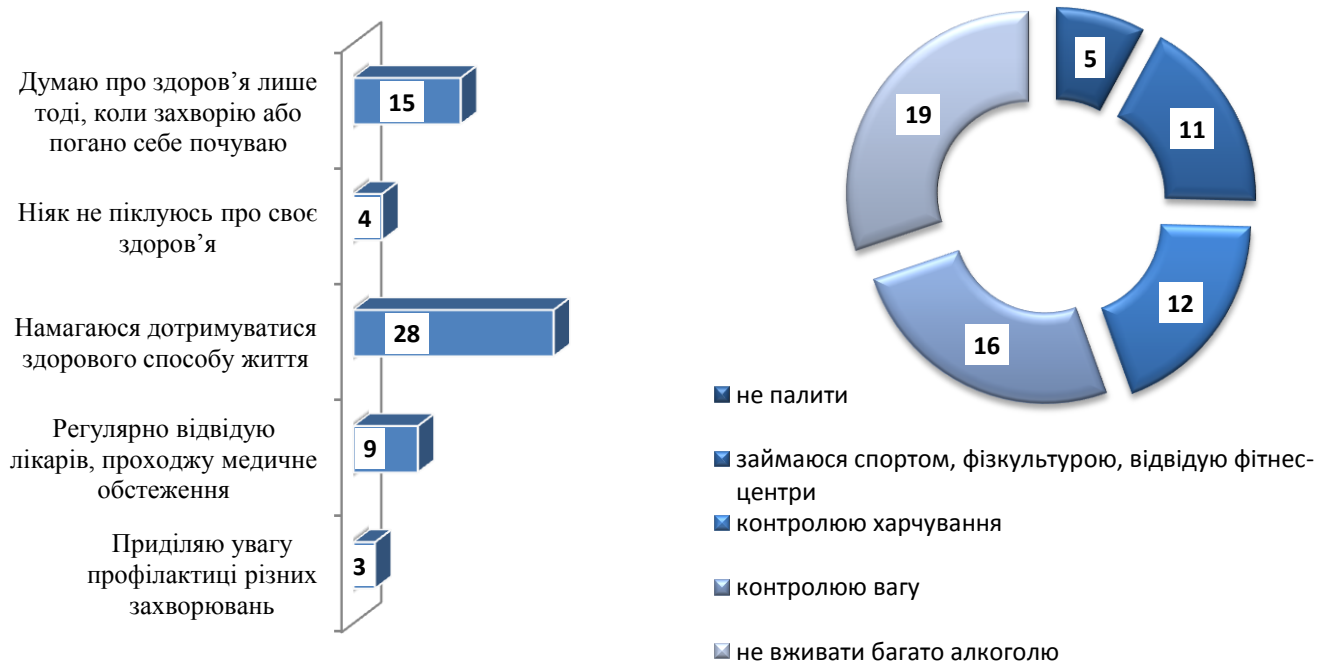

Рис. 10.1. Розподіл відповідей респондентом щодо піклування про своє здоров'я
(кількість згадувань, сума перевищує N)

Половина ЖКС проходять медичний огляд 1 раз на рік і порівняно невелика їх кількість роблять це дещо частіше (див. рис. 10.2). З рисунку видно, що головною причиною, яка підштовхує респонденток звернутися до лікаря, – це погане самопочуття, погіршення стану здоров'я.

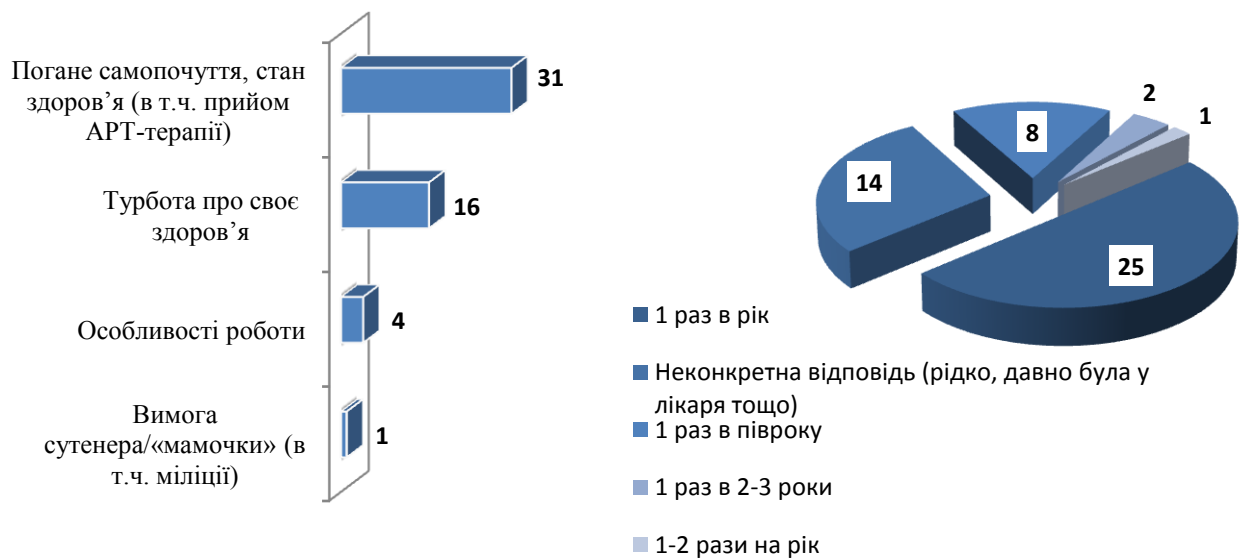

Рис. 10.2. Розподіл ЖКС за регулярністю проходження медичного огляду (осіб) та причини, що підштовхують ЖКС звернутися до лікаря (кількість згадувань, сума перевищує N)

На запитання «Як Ви обираєте лікаря?» 46 опитаних відповіли, що роблять це самостійно – *«Сама обираю серед тих, які є у нас в лікарні»*. Загалом 38 із 50 ЖКС казали, що протягом останніх 12 місяців відвідували лікаря, причому всі зверталися саме до гінеколога, а частина ще й до інших лікарів (див. рис. 10.3).

Рис. 10.3. Розподіл відповідей респонденток на запитання «До яких лікарів Ви зверталися за останні 12 місяців» (кількість згадувань, сума перевищує N)

Аналіз відповідей респонденток показав, що більшість із них намагаються повною мірою скористатися можливостями безкоштовної медицини за місцем проживання. Ті ж, кому довелося витратити певні кошти, часто уточнюють, що це була плата за проведення аналізів та діагностичних процедур, а не за візит до лікаря (див. рис. 10.4 та 10.5).

- *«Самі лікарі безкоштовні, а от аналізи дуже дорогі, особливо по гінекології» (28 років).*

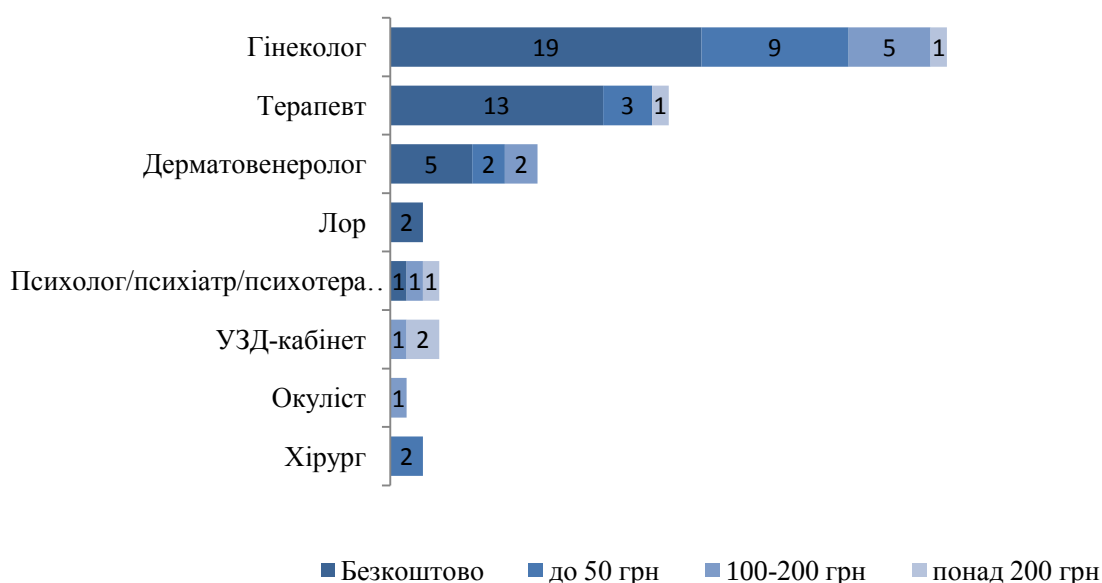

Рис. 10.4. Розподіл респонденток, які зверталися до лікарів за останні 12 місяців, відповідно до обсягу витрат на один візит до лікаря (осіб, за винятком пропущених)

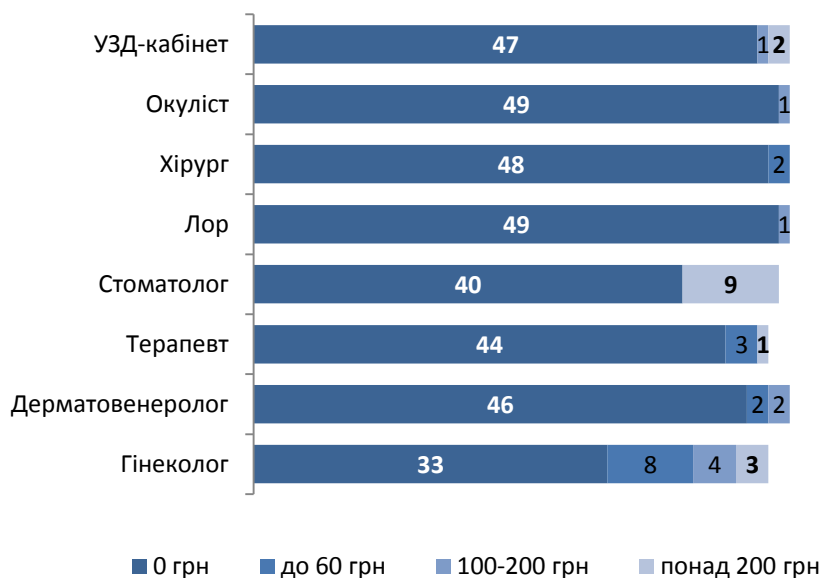

Рис. 10.5. Розподіл відповідей ЖКС щодо обсягу витрат на візити до лікарів за рік (N=50, за виключенням пропущених)

Жінки комерційного сексу не соромляться своєї професії перед працівниками медичних закладів, оскільки не бачать зв'язку між роботою лікаря та своєю приналежністю до секс-бізнесу – лише 5 із 50 респонденток вказали, що їм незручно звертатися до лікаря. При цьому значна частка опитаних висловили обурливі коментарі, на зразок «Чому має бути незручно!?» (див. рис. 10.6).

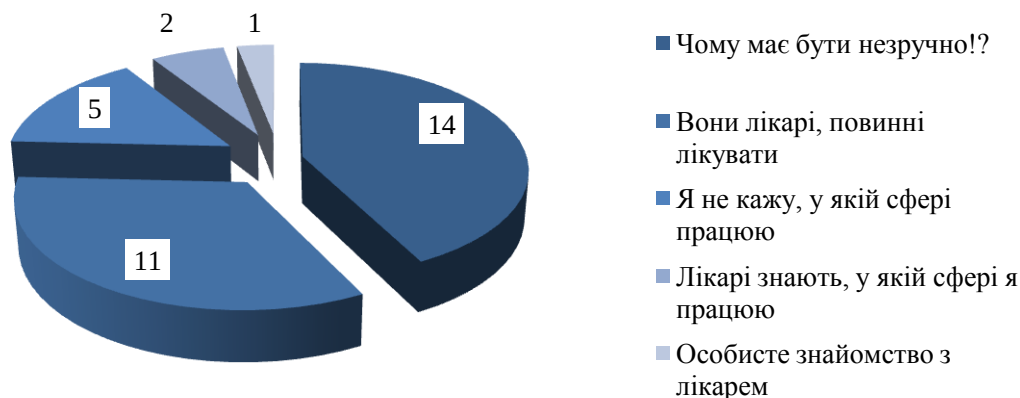

Рис. 10.6. Розподіл відповідей респонденток, які відповіли, що їм зручно звертатися до лікарів, на запитання «Чому зручно?» (N=33)

Більшість ЖКС (47 із 50) під час відвідування лікаря не повідомляють йому про те, що працюють у сфері надання секс-послуг. Адже, як було зазначено, ЖКС переконані, що специфіка їх роботи не впливає на результат відвідування лікарів – також риторичне запитання «Навіщо йому це знати?» є типовою відповіддю 27 респонденток (див. рис 10.7).

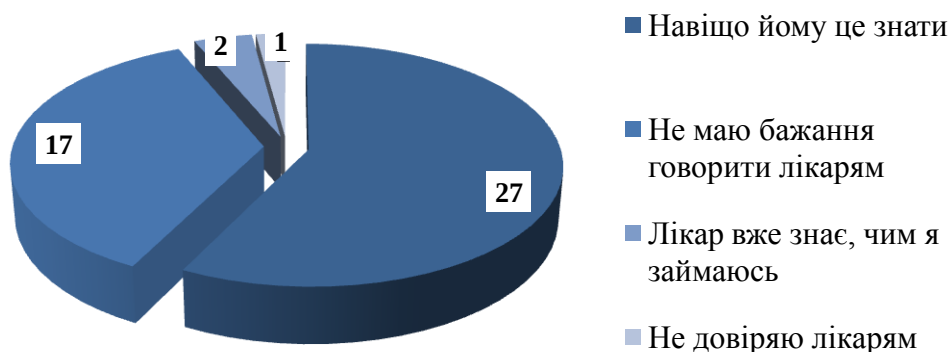

Рис. 10.7. Розподіл відповідей респонденток, які відповіли, що не повідомляють лікарям свою приналежність до секс-бізнесу, на запитання «Чому ні?» (N=47)

Під час проведення опитування респондентки мали назвати хвороби, що передаються статевим шляхом (див. рис. 10.8). Найбільшу кількість згадувань мають такі хвороби, як сифіліс, СНІД, гонорея, хламідіоз та ВІЛ-інфекція.

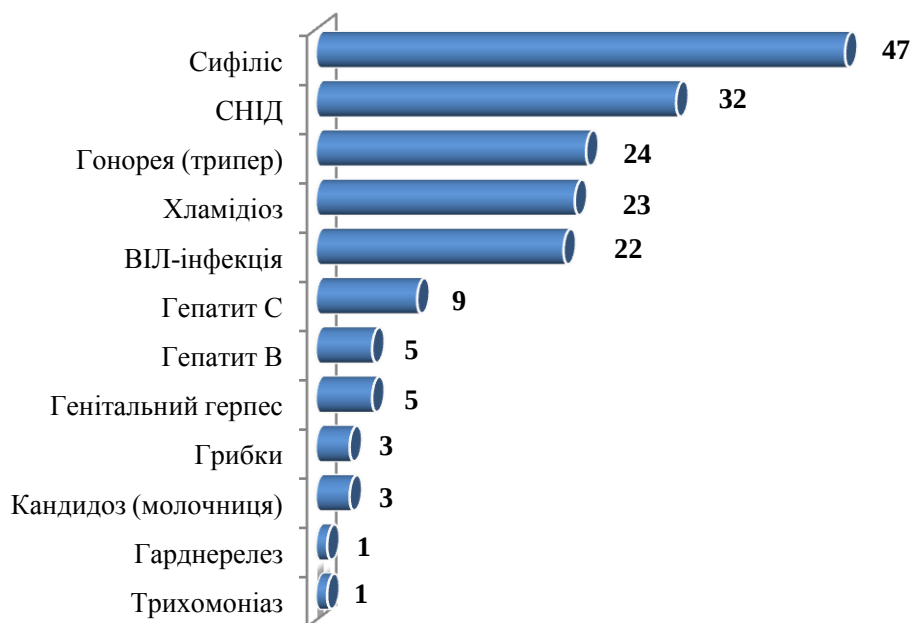

Рис. 10.8. Обізнаність ЖКС щодо хвороб, які передаються статевим шляхом
(кількість згадувань, сума перевищує N)

Під час самооцінки ризику інфікування ВІЛ відповіді респонденток розділилися приблизно порівну (див. рис. 10.9): «так» відповіли 26 опитаних, а решта 24 ЖКС вважають, що для них такого ризику немає.

«Чи вважаєте Ви, що маєте ризик інфікуватися»

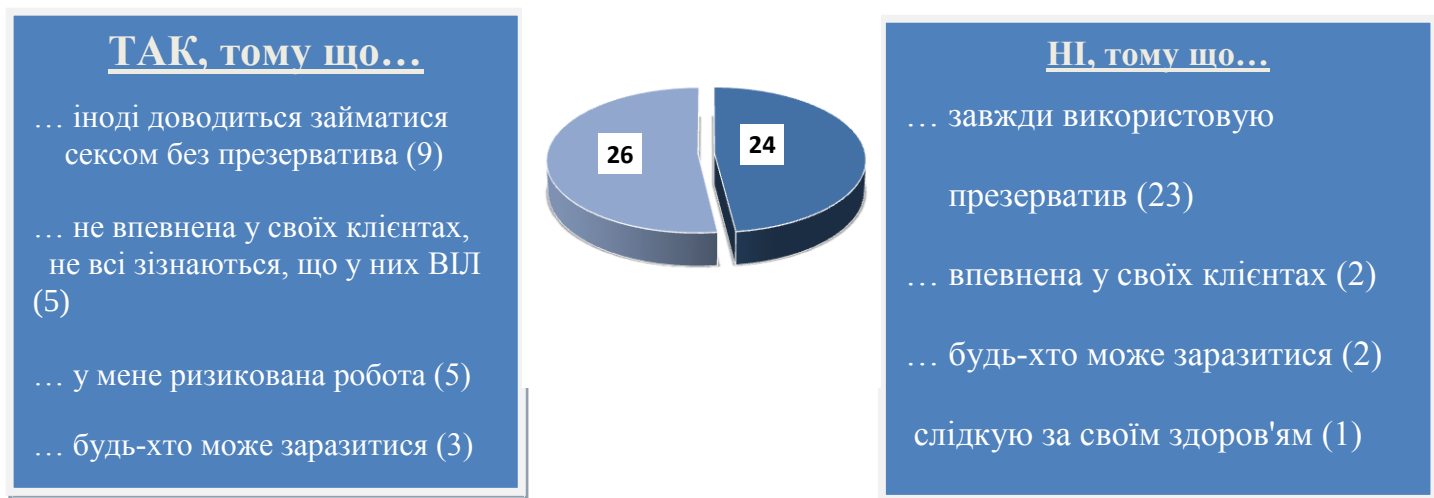

Рис. 10.9. Самооцінка ризику інфікування ВІЛ

Рис. 10.10. Розподіл відповідей респонденток на запитання «Чи робили Ви тест на ВІЛ/СНІД?»(осіб)

Згідно з даними опитування, 42 опитаним із 50 вже доводилося робити тест на ВІЛ/СНІД (див. рис. 10.10). А протягом останнього року його проходила приблизно половина ЖКС (24 опитаних). Більшість із тих, хто проходив тестування, робили це в поліклініці або лікарні (22), 8 – у СНІД-центрі, 1 – експрес-тест у мобільній лабораторії. Усі респондентки, що проходили тест, зазначили, що отримали його результати.

11. ДОСТУП ДО ВІЛ-ПРОФІЛАКТИЧНИХ ПОСЛУГ

Лише третина опитаних (16 осіб із 50) засвідчили свою обізнаність щодо наявності у місті громадських організацій, котрі надають послуги жінкам комерційного сексу. Із них 14 респонденток назвали *Донецький обласний центр профілактики та боротьби зі СНІДом*, іще 2 опитаних згадали *Донецьку благодійну організацію Клуб «Світанок»*.

Загалом 9 респонденток відповіли, що зверталися за послугами до громадської організації. На рис. 11.1 відображено кількість опитаних, які отримували певні види послуг. Серед таких послуг найбільш затребуваними є *безкоштовне тестування на ВІЛ/СНІД*, а також *отримування презервативів* – 5 респонденток вказали, що користувалися саме цими послугами.

Безкоштовне тестування на ВІЛ/СНІД	 	= 5
Отримування презервативів	 	= 5
Безкоштовне тестування на гепатит С	 	= 3
Отримування дезінфекційних розчинів	 	= 2
Отримування інформаційних буклетів, брошур	 	= 2
Безкоштовне лікування венеричних захворювань		= 1
Безкоштовне тестування на венеричні захворювання		= 1
Консультації психолога		= 1
Обмін шприців		= 1
Отримування предметів гігієни		= 1

Рис. 11.1. Кількість респонденток, які користувалися окремими видами послуг громадських організацій міста, осіб

Важливо, що, згідно з результатами опитування, усі 9 респонденток, які раніше звернулись до громадських організацій міста, продовжують і зараз користуватися їхніми послугами та цілком задоволені якістю їх надання. Із них 4 ЖКС розглядають можливість виступити в ролі аутрич-працівника/волонтера/соціального працівника громадської організації, щоб допомагати іншим дівчатам, які працюють у секс-бізнесі.

На запитання «Чи знаєте Ви інших дівчат у місті, які користуються послугами громадських організацій?», третина респонденток (16) відповіли «Так». При цьому були названі ті ж самі організації, що й у відповідях на запитання про власний досвід, а саме: *Донецький обласний центр профілактики та боротьби зі СНІДом (11)*, який багато опитаних скорочено називають «*СНІД-центр*», а також *Донецьку благодійну організацію Клуб «Світанок» (2)*.

Серед послуг, якими користуються інші ЖКС, найчастіше «на слуху» отримування презервативів (11 респонденток назвали саме цю послугу, див. рис. 11.2). По 4 опитаних знають, що інші дівчата отримували інформаційні матеріали у вигляді буклетів або брошур та лікувалися від венеричних захворювань за рахунок громадських

організацій. Також зазначимо, що більшість опитаних (13), серед тих, які знають про досвід інших дівчат, вказали, що ті цілком задоволені якістю надання послуг.

Рис. 11.2. Розподіл відповідей респонденток щодо того, якими видами послуг громадських організацій міста користувалися інші знайомі ЖКС
(кількість згадувань, сума перевищує N, N=16)

Лише 9 із 50 опитаних ЖКС сказали, що отримували пропозиції щодо послуг громадських організацій через інших дівчат або ж безпосередньо на точках пошуку клієнтів. Більшість таких пропозицій отримали згоду та стосувалася проходження тестування на ВІЛ/СНІД та в одному випадку ще й отримання презервативів – *«Тестування на ВІЛ отримувала, дівчата ділилися презервативами і навіть тестами на вагітність» (23 роки)*. Троє із зазначених 9 респонденток відмовились від послуг, мотивуючи це тим, що вже проходили тест на ВІЛ.

Серед послуг громадських організацій, які хотіли б отримувати, респондентки, найчастіше згадувалися безкоштовне лікування венеричних захворювань, а також отримування презервативів (відповідно 14 та 12 згадувань, див. рис 11.3). Зауважимо,

що 14 опитаних ЖКС відповіли, що не бажають отримувати жодних послуг від громадських організацій.

Рис. 11.3. Розподіл відповідей респонденток щодо того, які види послуг громадських організацій міста вони хотіли б отримувати (кількість згадувань, сума перевищує N)

На запитання, як саме повинна бути організована допомога з боку громадських організацій міста, відповіли 20 респонденток, 9 з яких наголошували на необхідності забезпечити мобільність таких послуг.

- «Мені сподобалось, як я здавала на ВІЛ і гепатит: це було у парку відпочинку, там стояла машина, обладнана під міні-лабораторію, швидко і безкоштовно мені зробили аналіз на ВІЛ і гепатит, а головне, навіть прізвища не питали» (29 років).

Окрім того, на думку опитаних, послуги громадських організацій міста мають надаватися передусім лікарями, соціальними працівниками та психологами, для 10 респонденток це питання не має значення (див. рис. 11.4).

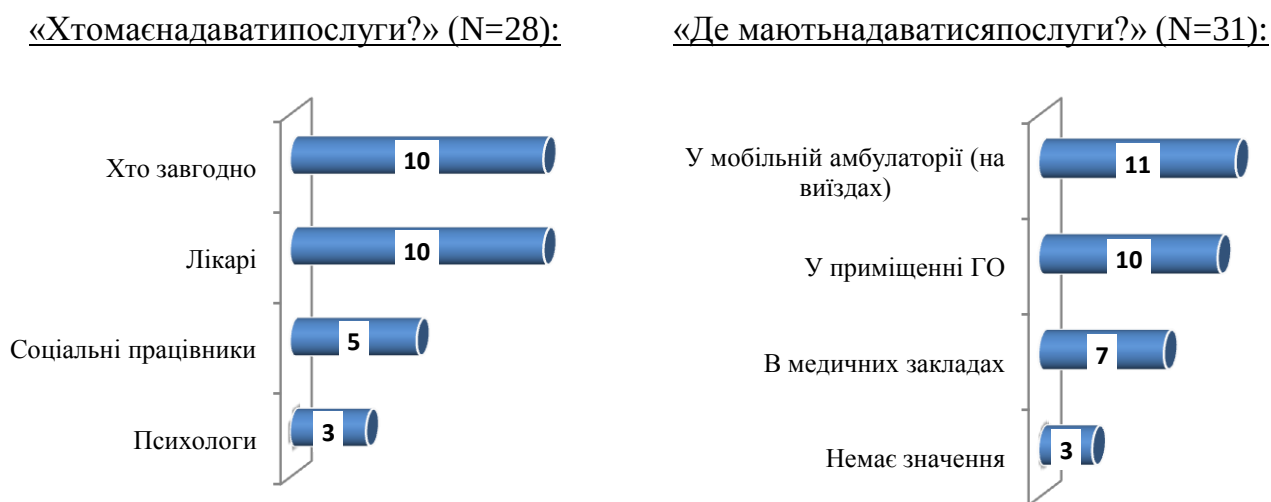

Рис. 11.4. Розподіл відповідей респонденток щодо того, хто повинен надавати послуги та де саме

Найвагоміша частка ЖКС серед тих, які дали відповідь на запитання про те, в які години мають надаватися послуги (загалом 38 респонденток), вважають, що це краще робити удень починаючи з 10–12 години – до 17 години.

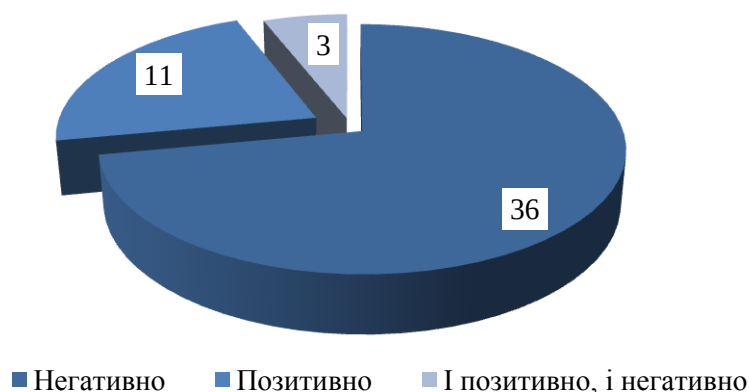
12. СТАВЛЕННЯ ЖКС ДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ СЕКС-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Більшість опитаних ЖКС міста не підтримують ідею легалізації секс-бізнесу в Україні (36 респонденток, див. рис. 12.1). Передусім, це пов'язано із побоюваннями щодо високого рівня оподаткування, респондентки нарікають на українську державу, що не дає можливості працювати легально.

- «Держава почне з тебе брати який-небудь податок, що тільки на неї і будеш працювати і з копійками залишишся, як завжди» (25 років).

Ті ж, хто виступає за узаконення (11 респонденток), бачать перспективу отримання прав та соціальних гарантій нарівні із представниками інших професій.

- «Будуть платити, напевно, стабільно, і в 40 років вже буде стаж і пенсія, як за кордоном» (24 роки).

«Як Ви ставитесь до тієї думки, що необхідно легалізувати секс-бізнес в Україні?»:

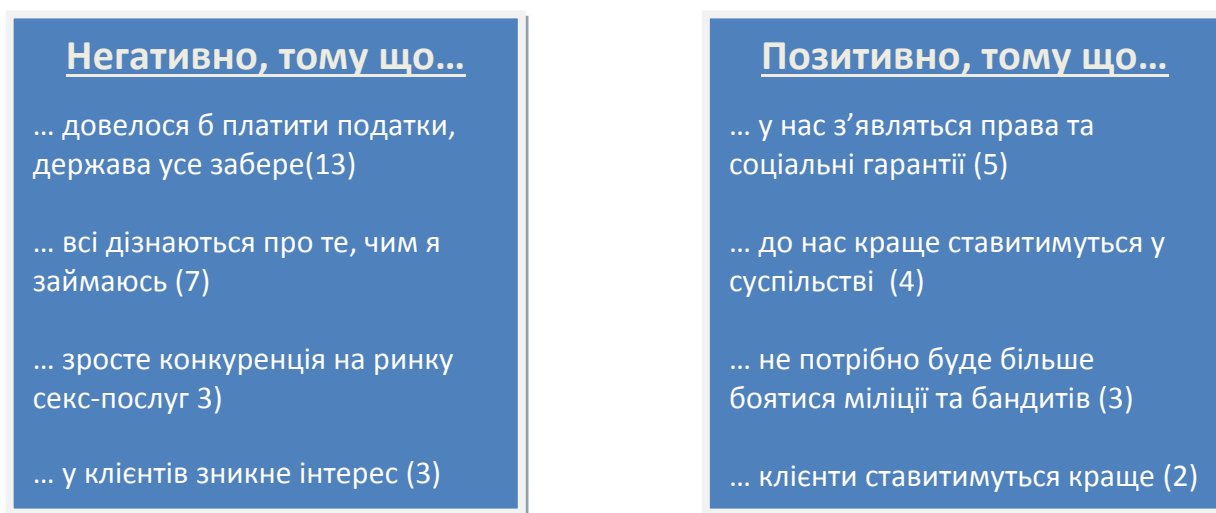

Рис. 12.1. Розподіл ЖКС за ставленням до легалізації секс-бізнесу в Україні (осіб)

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

Соціально-демографічні характеристики опитаних не відрізняються від загалу ЖКС, які досягнуто під час моніторингового біоповедінкового опитування. Переважну більшість складають дівчата віком 20–29 років. Проведення зондажного опитування за методикою «покупки інтерв'ю» надало можливість вийти на групу ЖКС, які мають більш високий рівень оплати. Залучення до надання комерційних послуг у місті Донецьку дає можливість жінкам мати дохід, який більше ніж у 2 рази перевищує середній дохід по області. Більшість ЖКС є корінним мешканками Донецька, решта приїхали до обласного центру з метою навчання або працевлаштування. Третина опитаних ЖКС не мають обох батьків що відрізняє їх від загалу населення цієї вікової групи. Лише третину до 15 років виховували рідні батьки, чверть зростали взагалі без батьків (в інтернатному закладі, прийомній сім'ї або в сім'ї родичів).

Три з чотирьох розпочали сексуальні стосунки до набуття повноліття. Основні причини залучення до надання сексуальних послуг – це пошук джерел існування, високий рівень оплати, відсутність можливостей працевлаштування в інших сферах. Саме розмір матеріальної винагороди є ключовим фактором позитивної оцінки. Негативні оцінки пов'язані з ризиком інфікування та психологічні фактори дискомфорту від необхідності продавати себе, залежності від ситуації та незнайомих чоловіків.

На думку опитаних ЖКС, у Донецьку не існує єдиної організованої структури секс-бізнесу. Можна зробити висновок, що в місті є декілька незалежних одна від одної структур, які організовують секс-бізнес та співіснують із достатньо численними самостійними групами та індивідуально зайнятими ЖКС. Разом з тим 23 з 50 опитаних вказали, що правоохоронні органи впливають на секс-бізнес – «кришують», керують, мають свої відсотки прибутку; а 21 – що кримінальні угруповання впливають (керують та «кришують»). Правоохоронні органи міста не проводять цілеспрямованої роботи із викорінення секс-бізнесу, оскільки, як зазначалося раніше, ця сфера є одним із джерел неофіційних доходів самих правоохоронців.

Серед груп ЖКС у місті – вуличні, вір (елітні, валютні), трасові, за викликом, бордельні, індивідуалки, квартирні та ескорт-послуги, працівниці агентств, салонні. Ті, що працюють під керівництвом сутенерів (25 опитаних), саме з ним узгоджують графік роботи, який може бути гнучким (48 з 50 вказали, що можна змінювати графік роботи за

певних обставин). Половина ЖКС використовують самостійний пошук клієнтів. Пошук клієнтів здійснюється через широкий спектр можливостей – Інтернет, сутенерів, самих клієнтів.

Типовим клієнтом є самотній чоловік з грошима. Серед загалу клієнтів – особи віком від 17 років і ті, хто старше 60, різних професій та статків. Половина ЖКС вказали, що за останні 12 місяців серед їхніх клієнтів були працівники правоохоронних органів. Вони становлять оціночно менше 10% серед загалу клієнтів. На думку більшості респонденток, структура клієнтів секс-бізнесу в місті протягом останніх 5 років залишалася незмінною. Переважна більшість ЖКС має клієнтів, які звертаються до них неодноразово. Кількість різних клієнтів за добу коливається від 1 до 5 (середнє значення – 2,2), за місяць – від 5 до 40 (середня кількість – 16,4), за рік – від 100 до 250 клієнтів, а середнє розрахункове сягає 160 клієнтів.

Найвищою популярністю серед клієнтів ЖКС у Донецьку користується анальний (хоча 13 опитаних назвали анальний секс неприйнятним) та оральний секс.

Третина ЖКС зазнавали насильства під час надання секс-послуг. Питаннями особистої безпеки опікуються або самі представниці секс-бізнесу (мають при собі газовий балончик або газовий пістолет, працюють тільки з перевіреними клієнтами, опікуються власним здоров'ям) або це робить хтось інший – у більшості випадків – керівник групи (сутенер, мамочка, «менеджер»).

Серед ЖКС існує побоювання правоохоронних органів як можливої загрози їх бізнесу та затримання. Це побоювання було виявлене ще на етапі рекрутування ЖКС та домовленості про участь у дослідженні. Лише 4 із 50 респонденток повідомили, що протягом останніх 12 місяців були затримані у зв'язку із наданням секс-послуг за винагороду. При цьому в 3 випадках правоохоронцями було складено протокол затримання, а у 2 випадках затриманих було поміщено в СІЗО. Серед опитаних ЖКС 9 відповіли, що їм доводилося платити, щоб їх не затримували, не складали протокол, відпустили з міліції та не порушували кримінальну справу: 5 платили із власної кишені, за 3 заплатив сутенер, а за одну ЖКС – інша особа. Що стосується насильства з боку правоохоронних органів, від нього потерпали 11 із 50 опитаних жінок. Головним чином – від морального/словесного та економічного видів насильства. Фізичне та сексуальне насильство від правоохоронців, скоріше, є винятком із загальної практики.

Для більшості ЖКС медичні послуги є доступними за місцем проживання. Значна частина опитаних піклується про стан свого здоров'я, достатньо обізнані щодо ІПСШ та досить регулярно відвідують лікарів. Половина адекватно оцінюють ризик інфікування ВІЛ, 42 ЖКС з 50 проходили тест на ВІЛ.

Обізнаність щодо діяльності громадських організацій та послуг, які вони надають, досить низька – лише третина знають про ГО в місті, одиниці поінформовані про можливі послуги. Досвід звернення до ГО зазначили 9 опитаних, які продовжують користуватися послугами ГО та задоволені якістю. Серед послуг, які хотіли б отримувати респондентки, найчастіше згадувалися безкоштовне лікування венеричних захворювань, а також отримування презервативів (відповідно 14 та 12 згадувань). Існує запит на мобільні послуги. При цьому 14 опитаних ЖКС відповіли, що не бажають отримувати жодних послуг від ГО.

Більшість ЖКС (36 опитаних) міста не підтримують ідею легалізації секс-бізнесу в Україні.

КЛЮЧОВІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ПРОГРАМ

1. Слід наголосити на необхідності *постійного оновлення інформації про ситуацію з секс-бізнесом на рівні конкретного міста*, чому можуть сприяти зондажні дослідження, які під силу проводити самим громадським організаціям за науково-технічної підтримки дослідницьких організацій або експертів.
2. Необхідно суттєво *збільшити охоплення ЖКС* послугами, розширювати коло ЖКС – клієнтів громадських організацій, популяризувати послуги цих організацій, *розвивати мобільні послуги*. За результатами біоповедінкового опитування в Донецьку менше половини ЖКС (47,7%) є клієнтами громадських організацій, а серед опитаних в зондажному дослідженні – менше 20%.
3. Для підвищення рівня охоплення ЖКС доцільно знаходити *контакти та співпрацювати з організаторами секс-бізнесу в місті* (сутенерами, мамочками, власниками «агенств», борделів та квартир, таксистами тощо), поширюючи через них інформацію щодо ВІЛ-сервісних організацій та послуг.
4. Громадським організаціям необхідно *включити до спектру послуг питання особистої безпеки ЖКС, формування навичок самозахисту, а також впроваджувати різні форми психологічної допомоги*, особливо тим ЖКС, які зазнали насильства.
5. Важливим компонентом має стати *робота з працівниками правоохоронних органів*, зокрема з питань прав людини та ризиків ВІЛ-інфікування.
6. Окремим завданням для громадських організацій Донецька має стати *робота з профілактики залучення молодих дівчат до надання сексуальних послуг*. Особливо це стосується дівчат з уразливих груп – сиріт, вихованців інтернатних закладів, в також тих, які приїхали до обласного центру для продовження навчання та не вступили до навчального закладу.